

NEPÜNK

Director și Șefredactor: **Wasserstrom Sándor**

REVISTA EVREIASCĂ

Redactor responsabil: **Leitner Zoltán**

Hetvenezzer gyermekvándoruton

A spanyol gyermekeket elvitték hajónkon más országokba. Gyermekek ezreit, akik két tűz közé kerültek és szüleiket megölték vagy elkallódtak a spanyol testvérháboruban. Nagy tragédia ez és nem volnánk érző emberek, ha ezekért a baszk és spanyol gyermekekért nem esne meg szívünk.

De amiről most érkezett hír, az még sokkal rettenőbb. Nem azért, mert zsidó testvérről van szó, hanem mert a körülmények is sokkal tragikusabbak. Londoni híradás szerint az angol társadalmi körök és maga a kormány is hajlandó 70.000 német zsidó gyereket befogadni úgy, hogy a zsidó jótékonyági szervek gondoskodnak nevelésükről. Ez emberséges gesztus az angolok részéről, akik a templomaikban is gyűjtenek a német pogrom elől menekülőknél.

De tul ezen az emberségen, micsoda szívfájdító rettenet ez is, hét éves gyermekek elszakadnak a szülői háztól. Megindul minden idők legkegyetlenebb népvándorlása. A nomád törzsek, meg Dzsingisz kán, de még a kegyetlen tatárok is úgy rohantak a világon át, hogy magukkal vitték gyermekeiket. De ma az a helyzet, hogy egy európai kulturnép szívfájdalom nélkül tudja nézni, miképpen szakítják el gyermekeiket szüleiktől, miképpen szóródnak széjjel a világ négy sarka felé jobbsorsra érdemes derék polgárok és munkások. Akinek van gyermeke, az tudja, mi az érzés elszakadni családjától. Hetvenezzer zsidó gyermeket akarnak elvinni szüleiktől. Emberi gesztus az angolok részéről, de még emberibb volna, ha szüleikkel együtt gondoskodna róluk, hogy legyen hova menjenek. Mennyivel emberibb volna, ha nem kellene széjjel szórni családokat, ha nem szakítanák el a gyermeket a szülőitől, hanem engednék, hogy együtt menjenek, együtt éljenek, boldoguljanak, vagy szenvedjenek. Kegyetlen humanitás ez és összeszorult szívvel kell gondoljunk arra a képre, amely lelki szemünk elé vetődik. Hetvenezzer kisfiú és kisleány elindul a német városokból, a szülői ház melegéből és mint üldözött páriák, mint riadt özvegy és bárányok tágtult pupillákkal nézik az érthetlent. Nem értik meg, hogy miért kell hirtelen elhagyni a „mutti” szoknyáját, nem értik, miért röhögnek egyenruhás rohamosztagosok akkor, amikor neki majd meghasad a szíve. És barakkokba kerülnek, ahol rend lehet és étel is, meg meleg fekhely. De hol az anyai kéz, amely simogat, hol a családi élet, s hogy kerülnek össze megint ezek a széjjel szakított családok? A spanyol gyermekek van hazája, van hova visszamennjen, ha elül a nagy riadalom. De hol talál majd nyugodalmat a zsidó család? Akiknek minden egyes tagja máshova kerül majd? A gyermekek Angliába, a szülők Argentínába, vagy talán Tanganyikába. Világrészekbe szóródnak széjjel, mert így akarja a kegyetlen emberi akarat. Emberi? Nem, nem, ma már nincsen semmi „emberi”, ezt olvassuk

ki a gyermekszemekből, amelyek könnyekkel terhesek és nincsen borzasztóbb, mint egy tehetetlenül ökölbe szorult édes gyer-

meki kéz. Nincs irgalom a kérges férfi kéznek, nincs irgalom a gyöngéd női kéznek és — jaj — nincsen irgalom a gyermeki keznek sem, amelyek hiába nyílnak ki esdeklőn. Nincs kegyelem!

Hetvenezzer németországi zsidógyerek utrakel...

Az ország ünnepnapjai:

Az egész ország ünnepelte nagysikerű külföldi utjáról hazaérkezett felséges királyunkat és az ország huszéves egyesülési jubileumát

Hétfőn délben hazaérkezett az ország Uralkodója és Trónörököse. Az egész ország kitörő örömmel fogadta sikeres utjáról hazaérkezett királyunkat, aki különböző nagyhatalmakkal tett látogatásai során hallatlan mértékben emelte az ország presztizsét. Sikeres tárgyalásokat folytatott uralkodókkal és államférfiakkal, mely tárgyalások véglegesen biztosították az ország tekintélyét és nagyhatalommá emelték Romániát.

Ófelségét dr. Cristea Miron patriárkaminiszterelnök üdvözölte a perronon és végig az utvonalon, amerre a királyi autó elhaladt, hatalmas tömeg kitörő óvációval fogadta a nagy királyt.

Egyidejűleg a sikeres külföldi uttal, az egész ország ünnepelte december 1-ét, mely az alba-iuliai egyesülés huszadik évfordulója volt. Ez a nap nagyjelentőségű az ország történelmi perspektívája szempontjából. Mert a múltból merít erőt a jövőre

az ország és amint határkö volt husz évvel ezelőtt az emlékezetes december 1-e, úgy az ezévi is Ófelsége sikeres utjának befejezésével határkövet jelent, amely büszke oszlopa lesz a történelem folyamán az ország dicsőséges történelmének.

Románia nagyhatalom lett. Husz év alatt a négy országból összejött románság hallatlan akaraterővel és szívósággal egyvirágzó országot teremtett, amely ma nagyhatalmi szerepet játszik és tekintélye kétségen felül áll nem csupán a kis népek, hanem a világ legnagyobb és legerősebb államai előtt is. Keleteurópának döntő faktora, az erőnek és kitartásnak minden nép számára szóló mintaképe. S hogy ez ennyire sikerült: ez főleg Felső királyunknak, II. Károly Ófelségének köszönhető. December 1-ével hódolattal és alattvalói hűséggel járulunk eléje és harsányan kiáltjuk az ország többi népeivel: *Éljen a király!*

A newyorki polgármester gesztusa...

Zsidó rendőrök őrzik a new-yorki német konzulátust

Newyork. A világ legnagyobb városának híres polgármestere Fiorillo La Guardia elrendelte, hogy a newyorki német konzulátus előtt álló rendőri felügyelet és őrség kizárólag zsidókból álljon. A rendőrszakasz

parancsnoka Max Finkelstein kapitány és mellette szolgálatot teljesítenek még Licker hadnagy és Izsák Goldstein őrmester. — Ugyanennek a rendőri kirendeltségnek feladata az Egyesült-Államokba érkező náci-funkcionáriusok élete feletti felügyelet.

Német pénz és kezdeményezésre

Délafrikában is megindult a zsidók elleni harc

Johannisburg. A német antiszemitizmus nem csupán arra gondol, hogy a német birodalom területéről eltávolítsa a legdrasztikusabb eszközökkel a zsidóságot, hanem rendkívül sok pénzzel és propagandával világszerte szervezi a zsidók elleni kegyetlen harcot. Az angol dominiumokra is kiterjed figyelme és a délafrikai Unió számos váro-

sában atrocitások és zsidók elleni tüntetések voltak. A legerőteljesebben Johannisburgban nyilvánult meg az akció, ahol a tehetősebb zsidó kereskedők barrikádokat emelnek üzleteik védelmére, amely mögött fegyveres ellenállást tanúsítanak a német pénzen felbékelt fosztogatók ellen. Már több halálos áldozata is van a küzdelemnek.

GYÁSZOLUNK...

Gyászoljunk! Mélységes nehéz gyász üli meg lelkiünket. Borzalmas katasztrófa hírei jönnek a világ minden részéből. Hamburgban és a többi városokban emberek pusztulnak, kit tűzhalál ér, kit kövek sújtanak agyon, kit pokolgépek robbantanak és a maroknyi zsidó nép naponta ad mártírokat. A középkor óta nem adott a zsidó sors annyi mártírt, mint napjainkban. Ma már nem zsidóellenes intézkedések, nem csupán gazdasági retorziók borítják fel jogi helyzetünket és társadalmi elhelyezkedésünket: ma már életre-halálra megy a kegyetlen játék. Nem is életre, hanem halálra! Kegyetlen halálra, amelyet ártatlan embereknek kell elszenvedni.

Az erőszakos halál settenkedik minden zsidó mögött Európában. Szaggassuk meg ruhánkat, hintsünk hamut fejünkre és üljünk a földre, mert kegyetlenül nagy a mi gyászunk. Emberek, akik az élet keserű szinpadára kényszerültek, a kiismerhetetlen sors forgandósága folytán drámát kell játszaniuk. Pedig jogunk van ahhoz, hogy vígan — legalább olyan vígan éljünk, — mint a többi emberek — és amikor vigjátékot akarunk, akkor rettentő dráma szenvedő hőseivé leszünk. Sorstragédia lesz a könnyű dalból, shakespearei komor színű sorsdráma, amelyet nem festett kulisszák előtt játszanak maszlitos aktorok, hanem mindannyian játszunk a drámát, amelynek végén halál, valódi halál áll őrt: mint „megoldás”, mint végső kifejlés.

Vagy a templomok? Istennek házái. Ahol évtizedeken, vagy századokon át zsolozsmák szállnak az ég felé, ahol eltávozik minden kicsinyes földi hiúság, csak imádása létezik annak, aki Fölöttünk vigyáz. És kegyetlen emberi kezek ide is bombákat rejtettek. A német városok templomai üszkösek már, mert láng érte őket, minden természeti katasztrófánál kegyetlenebb: az emberi akarat rombolja őket. Az isteni hajlékot pusztítják, mint egykor Titusz a szent templomot, amelynek évezredek köveit arab hordák pusztítják. Jaj nekünk és templomainknak!

Sirunk, mert csak sirhatunk. A Kaszás, a kegyetlen kaszás suhint közöttünk, zsidók között, Európa keletétől nyugatáig és északról délig. Akik tegnap még virulón itt éltek közöttünk, azok másnap már kiterítve feküsznek, mert a Sors így akarta. Hogy honnan jön a kegyetlen végzet, ne keressük, hanem nyugodjunk bele. Ne lázadjunk, ne hióboskodjunk. Ilyen korban élünk és hajtsuk le kegyelemért porig sujtott fejünket.

Legyen emléke áldott mindazoknak, akiknek meg kellett halni a gonosz emberi szenvedélyek által gyújtott máglyák és bombák tüzeiben. Ártatlanul kiontott vérük kiáltani fog amugy is az ég felé, ahogy Abel óta minden ártatlanul ontott vér bosszúért kiált az Eghez. Csak az Isten legyen irgalmas nekünk, hogy kibírjuk a sok megpróbáltatást. Csak Ő ne hagyjon el bennünket.

Legújabb!

Páris. A törvényszék ítélkezett a Grünspann házaspár felett, akik a merényletnek nagybátyja és nagynénje. Az idegenellenőrzési törvény rendelkezéseinek megsértésével vádolták, miután menedéket adtak a Franciaországból kiutasított unokaöccsüknek. A házaspárt négy-négy havi fogházra és 2000 frank pénzbüntetésre ítélték. Itt említjük meg, hogy Grünspannt az esküdtbíró-ság előtt öt ügyvéd fogja védeni, köztük Moro Giafferri és Henry Torres, híres francia kriminalisták.

London. Az angol kormány által kezdeményezett arab-angol kerek-asztal konferencia januárban fog összeülni az arab államok képviselőinek jelenlétében. Ugyanakkor megkezdte tárgyalását a kormány a Jewish Agencyvel is. A londoni kormány már elküldte meghívóit úgy az araboknak, mint a zsidóknak is. Ezzel kapcsolatban azt írják az arab lapok, hogy a londoni értekezlet nem vezethet eredményre, mert az arabok nem hajlandók tárgyalni a zsidókkal. Különösen azért tiltakoznak, hogy a kitiltott főmuftit nem engedik a tárgyalásokhoz.

A palesztinai északi részen folytatott harcok során döntő összecsapás történt az arab banditák és angol katonaság között. Adburra, a terrorcsapatok legfőbb parancsnoka is elesett husz másik arabbal együtt.

Budapest. A magyar kormány éjszaka tartott minisztertanácson beható tárgyalás alá vették a zsidótörvényt, amelyet karácsony előtt a parlament elé terjesztenek. A régi sajtótörvényt kiegészítő új sajtótörvény készül.

Jeruzsálem. Dr Izsak Hertzog, Palesztina grandrabbija kéressel fordult a kormányhoz, amely szerint különleges bevándorlási kvótát kér a német és osztrák zsidók számára. Kiemelte azt is, hogy mindazoknak a rabbiknak, akiknek bevándorlást

engedélyez a palesztinai kormány, teljes el-látásáról gondoskodni fog a Mizrahi szervezet. Ugyancsak Palesztinából érkezik híre annak, hogy a kormány megengedte 2000 diáknak soronkívül való letelepedését az országban. Az erre vonatkozó certifikátokat a különböző iskolák igazgatóságának bocsájtotta rendelkezésére a palesztinai kormány.

Hága. A hollandiai nemzeti szocialista párt új megoldási javaslatot lanszíroz. Azt ajánlják, hogy a délamerikai Guyanát bocsássák a zsidó államosítás rendelkezésére. *Guyana három részre oszlik, francia-angol és holland Guyanára. Területe félmillió négyzetkilométer, tehát husszor akkora, mint Palesztina és lakóinak száma félmillió.* A földje termékeny. A kivándorlás költségeit azok az államok viselik, ahonnan kivándorolnak, míg a berendezkedést azok az államok fedezik, amelyek exponálják magukat a zsidókért, különösen az Egyesült-Államok, Belgium és Portugália viszont dél-afrikai gyarmataiból kárpótolnak Franciaországot és Angliát a Dél-Amerikában átengedett területekért.

Prága. A nemzeti egység pártjából való kirekesztés után a zsidókat kizárják a cseh társadalmi egyesületekből is. A kizárást azal indokolják, hogy Csehszlovákia őszinte és tiszta kapcsolatot akar teremteni Németországgal és ezért szükség volt arra, hogy a cseh társadalmi közületekből és szervezeteiből kizárják a nem-ária elemeket.

Beograd. November 11-én, a világháborút követő fegyverszünet megkötésének emléknapiján a jugoszláv főváros zsidó temetőjében is kegyeletes ünnepség zajlott le. A zsidó hitközségek és intézmények mellett nem-zsidó szervezetek is jelen voltak. Az emlékbeszédet dr Izsak Alkalay, Jugoszlávia grand-rabbija tartotta.

A zsidó ifjuság munkája Belgiumban

Brüsszel. Akiket zsidó intézmények érdekelnek, azoknak meg kell látogatni az antwerpeni Tachkemoni iskolát, amelyről annakidején Bialik is a legnagyobb dicséret hangján emlékezett meg. Népiskola ez, melyben a profán tárgyakat flamand nyelven adják elő, amelyet flamand tanítók tanítanak. A héber tanítás mind a kettős nyolc osztályban rendszeresen folyik és 15 tanítót állítottak be erre a célra. Az ötödik osztálytól kezdve Talmudot is tanítanak. A diákok 6—14 évesek. Két órát tanítanak világi tárgyakat, két órát zsidó tárgyakat felváltva. Egyelőre csak fiúk tanulnak az iskolában. Az elmúlt évben kezdtek hozzá a megfelelő leányiskolát is megszervezni. *Hatszáz gyermek tanul ebben az iskolában valóságos nemzeti-zsidó alapon, melynek van egy héber óvodája is, meg egy leány különiskolája. Esténként felnőttek részére is működik egy esti-kurzus, ahol francia, flamand és angol nyelveket tanítják.* Ha ezeket a kurzusokat is tekintetbe vesszük, ezer embert tanítanak ezek az iskolák. De mindig újabb jelentkezők vannak. Ez az iskola 1920 óta működik és sok zsidó gyermeknek adott alapos oktatást.

Különben a felnövő zsidó ifjuság még a tragikus zsidó események dacára sem vesz fel zsidó önértetnek megfelelő viselkedést. (Ezt elmondhatjuk a mi zsidó ifjuságunkról is, nemcsupán a belgumi zsidók, a szerk. megjegyzése.) Az asszimilált zsidóság épen úgy hibás ebben, amely benszülött, mint azok, akik Németországból, mint emigránsok kerültek az országba. A zsidó cserkészmozgalom sem elég öntudatos, inkább a belga cserkészmozgalomhoz csatlakoznak. Különösen a németországi zsidó ifjuság helyzete szomorú. Elég felvevőképesek lettek a zsidó nemzeti eszmék befogadására, dacára annak, hogy teljesen asszimiláns légkörből kerültek oda. De várni lehetett volna tőlük, hogy ők lesznek kezdeményezői az öntudatosabb belga ifjusági mozgalomnak. A keleti zsidók szervezetébe nem tudnak beleilleszkedni.

Vannak azonban chaluc-csoportok, amelyek ennek az ifjuságnak legnagyobb aktív tételét képezik. Itt ezeknél van élet. A nyáron nagy táborozás volt, ahol a héber kultúrának bizonyos erőteljes nyomait tapasztalták. Látszott, hogy a héber kultúrához erős kapcsolatok fűzik ezt a chaluc-ifjuságot.

— A SZATMARI ZSIDÓKÓRHÁZ ESTÉLYE. Vasárnap este több száz kórháztag és vendég részvétele mellett rendezte meg a Zsidókórház szokásos évi rendezvényét, a halestélyt. Az első pohárköszöntőt dr Stern Mór tartotta meg, aki Ófelségét élte, a megjelentek hosszas ünnepléseközepette. Utána ifj. Reiter Mór, a kórház elnöke beszélt, üdvözölte a megjelenteket, majd részletes beszámolót tartott a Zsidókórház eddigi munkásságáról. Végül bejelentette, hogy Princz Armin hitközségi elnök a kórház javára 100.000 lejes alapítványt létesített a tragikusan elhunyt mátkapár Princz Imre és Berger Zsófia nevére. A következő felszólaló dr Friedmann Árpád ügyvéd nivós és végig lebilincselő talmudi idézetekkel gazdag beszédével aratott nagy tetszést. Az estélyen befolyt önkéntes adományokból tekintélyes összeg gyűlt egybe. A sikeres rendezés érdekében fáradhatatlannak bizonyult Steiner József, a szatmári Vármegyei Bank vezérigazgatója, a Zsidókórház alelnöke, valamint munkatársai Weisz Elemér, Schwartz József, Fischer Hermann, Weisz Izrael, dr Stern Mór és a kórház főgondnoka, Jungreis Aladár, valamint az itt fel nem sorolt önkéntes munkatársak.

Saarbrückeni mártirium

A néhány évvel ezelőtt népszavazással visszafoglalt Saarbrückenből jelentik azokat a rémségeket, amelyek — nehezen bár — de talán felül is mulják az eddig hallottakat. Saarbrückenből annakidején a legtöbb zsidó eltávozott, de mégis maradt ott egy kis közösség, amelyet most elfogtak a rabbival az élükön és koncentrációs táborokba hurcolták. De előbb a város egyik terén körbefuttatták őket, parancsra táncolni, énekelni és imádkozni kellett a téren és a végén a városi lo-csolókocsival leöntötték őket. (XX. század „kulturbirodalom.”) E torturák után a futer-strassei zsinagóga elé vonultatták őket, ahol az egyik zsidóra ráparancsoltak, hogy gyujtsa fel a zsinagógát. Amikor pedig ez minden kinzás dacára vonakodott a parancsnak eleget tenni, addig ütötték-verték, amíg a helyszínen kiszenvetett. (Ismételjük: a rádió és aviatika korszaka!) A mártir nevét is tudjuk: Lévi Morrol. Meghalt a „kiddus hasem”-ért, ahogy meghaltak a középkorban. Ezután egy másik zsidót vettek elő, aki látta Lévi rettentő sorsát és ezt addig ütötték-verték, amíg eldobta a csövát...

Sirni és jajveszékelné kellene az egész zsidóságnak és megszagotott ruhákkal járni, mert borzalmas tragédia ez, de nem kevésbé elrettentő, amit a többi városokból jelentenek. Frankfurt am Mainban. ebben a nagyszerű régi zsidó városban az összes templomokat felgyújtották, a férfiakat koncentrációs táborba vitték. Családjaik éheznek, amint éheznek a kölni és müncheni zsidók ezrei is. A német hatóságok nincsenek tekintettel az éhező gyermekekre. Még a csecsemők életét sem kímélik. Izelitő ez abból a szellemből, amely a gyűlöletnek emelt oltárt és ezen hajlandó feláldozni a zsidók után a katolikusokat és minden más népét ennek a világnak.

De hogy a borzalmak miatt ne essünk végleg a kétségbeesésbe, azért ugyanitt írjuk meg hogy a németországi evangélikus templomokba a lelkészek minden vasárnap

imát mondanak: „mindazokért, akik szenvednek.”

Meg az is vigasztaló, hogy a zürichi kanton egyházi tanácsa proklamációt bocsájtott ki, melyben a következőket mondják:

— Felháborodással és szörnyűséggel él-tük át az északi szomszéd birodalomban véghezvitt zsidóüldözést, amely kegyetlenségben és szivtelenségben minden eddigit messzi felülmul. Nem szabad hallgatnunk! Keresztény kötelességünknek tekintjük hangosan kikiáltani a világra: borzasztó igazságtalanság a zsidóságot, melynek — mint minden más népnek — joga van a létehez, minden elképzelhető eszközzel megsemmisíteni. Kérjük az Örökkévalót, hogy vegye oltalmába az üldözötteket és óvja meg Svájc népét a zsidóüldözések gyalázatától.

A zürichi kanton összes templomaiban gyűjtést rendeztek az üldözött német zsidók javára.

Amiről a német sajtó hallgat

Von Rath követségi tanácsos temetésével kapcsolatban az „Ouvre” francia lap igen érdekes részleteket közöl, amelyről természetesen a német és a vele szimpatizáló sajtó mélységesen hallgat. Feltűnt a francia lap tudósítójának, hogy a düsseldorfi temetésen megjelent Hitler kancellár, de alig néhány pernyi ottidőzés után eltávozott. A „Führer” nagy gyászbeszédet akart mondani, mégsem mondotta el, ami tekintettel akaraterejére és elgondolásaihoz való mély ragaszkodására, érthetetlennek tűnt fel mindenki előtt. Az „Ouvre” hideríti a rejtélyt. Von Rath, a német birodalom egyik legrégebbi nemesi családjának leszármazottja és az elhunyt atyjának kezét szorongatta Hitler, részvétének dokumentálására, miközben a következőket mondotta:

— A birodalom részvétét hoztam el Ön-höz és ígérem, hogy a német nép megtorolja majd a gaztettet! — Ennyit mondott Hitler, mire az apa így válaszolt:

— Führer! Halott fiam emlékének nevében tiltakozom minden megtorlás ellen. Ehhez az emlékez nem tapadhat ártatlanok vére!

Hitler némán végighallgatta a régi nemes — nemes szavait majd sarkonfordult és elhagyta a gyászházat. Rögtön el is utazott. Összesen egy percig tartózkodott ott. Ezért nem lett a gyászbeszédéből semmi, de betartotta szavát és olyan Szentbertalan éjszakát

rendezett, amely a történelem legvéresebb lapjaira fog kerülni.

Ezzel kapcsolatban kell megemlítsük azt is, amit a párisi „Figaro” közölt szintén von Rath-al kapcsolatban. Valamennyi ujság hozta, hogy a műtétet dr Baumgarten parisi sebészprofesszor hajtotta végre. Mikor dr. Magnus, Hitler háziorvosa, akit elküldött Párisba a sebesülthöz, hazaérkezett, referált Hitlernek arról a mesteri műtétről, amely végül nem sikerült, de nem az orvosok, hanem a természet rendje miatt. A legnagyobb elragadtatás hangján nyilatkozott Baumgarten dr professzorról és műtétjéről. Hitler meghallgatta a jelentést, kitüntette az orvosokat és ápolókat, akik a volt követségi tanácsos körül voltak, csak egy ember nem kapott kitüntetést: dr Baumgarten!

Ugy véljük, okát nem kell mélyebben keressük. De a „Figaro” is megírja. Dr Baumgarten a megpogromozottak fajtájához tartozik!

Ahogy Magyarországon

látják

Kezdjük előbb azon, amit Miskolcon Farkas István katolikus püspök mondott az elmúlt héten. Szóul-szóra ezt mondotta: — Meg kell tanítani ifjainkat arra, hogy minden foglalkozás becsületet szerző. Ki kell gyógyítani abból a nyavalyából, hogy mi magyarok csak katonai és jogásznemzet vagyunk. Író, tudós, költő, jogász, földet-turó magyar, iparos, művész, lelkipásztor, izig-vérig ur, de jó kereskedő is lett volna és lesz is, ha erre ráneveljük őket. És ez az egészségesen megoldott zsidókérdésnek is kulcsa.

Igy beszél a püspök. S mily érdekes, hogy egy egyházi férfi, egy katolikus püspök rátapint a lényegre. Erzi, tudja és hangoztat annak, hogy miképpen kellene megoldani a zsidókérdést Magyarországon. „Ránevelni”, ez a helyes kifejezés. Nem néhány hétig átképezni, még ha állások is várják őket. Hanem „ránevelni” a keresztény ifjakat arra, hogy a kereskedelem „is” komoly foglalkozás, amelyért érdemes tanulni és érdemes arra is, hogy a barátja az illetőnek ne ajkbiggyesztve tekintsen arra, aki a lovasnemzethez nem méltó kalmárkodást űzi. A püspök jól megtalálta a „zsidókérdés kulcsát”-t, jobban, mint a Nemzeti Bank volt kormányzója, aki úgy véli, hogy meg kell

A VÁLTÓ

Ezt a történetet egy öreg galíciai koldustól hallottam, kis szomorú zsinagóga esti imája után, a féradt csendben. Már sötét volt, az elhagyott padok között csak az örökmécs kis rubinja égett a homályban. Lehet, hogy ti már hallottátok egyszer, vagy olvastátok valahol. Aki már ismeri, bocsásson meg, hogy újra hallja tőlem, aki már olvasta, ne haragudjon, hogy újra leírom, hiszen a történet nem is az enyém, hanem mindenkié, aki csak Izraelben szenved, aki csak reménykedik egy jobb jövőben. És így szól:

„...Az én szent papomnak, a belzinek udvarában sok mindenféle ember fordul meg. Gazdag, szegény, koldus és prémgalléros, katona és muzsikus, lengyel gróf és litván szekeres. És így senkinek sem tűnt fel, hogy Eizik is ott szorongott a tömegben, a visonkai falusi kocsmáros. Három napon át hasztalan várta, hogy a szent pap elé kerüljön. Végre is Eizik, a kocsmáros, előkotort a zsebéből egy gyűrött papírost és nagy könyörgés árán elérte, hogy bevigyük a szent paphoz az ő üzenetét.

De néhány perc múlva nyílt az ajtó és ijedt, sápadt emberek tódultak ki a szent pap szobájából.

— Eizik, jöjjön be azonnal, a visonkai Eizik! — kiáltották.

Eizik megmozdult a tömegben, odasodorták a befáradt és sokszáz irigy és csodálkozó szem kíséretében, mikor görnyedt alakja eltűnt a szent pap ajtaján.

„Ott ült a belzi rabbi, asztalánál, fekete prémlucsma oroslánfején, egyik szemé félelmetesen lehunyva, a másik félelmetesen rámeredt a belépőre.

— Micsoda írást küldesz te itt nekem, reb Eizik? — rivallt rá. — Ki ellen teszel itt panaszt?

A görnyedt Eizik felegyenesedett.

— Az Isten ellen, rebbe — mormogta halkán.

— A Mindenható ellen, a Királyok Királya ellen!

— Mindenki menjen ki a szobából! — kiáltott szörnyű hangon a szent pap.

A szoba kiürült. Ijedt arcok fordultak vissza az ajtó felé. A szent pap az asztalra ütött:

— Beszélj reb Eizik — szólt haragosan.

És reb Eizik féradt és csendes hangon megszólalt:

— Panaszt emelek Ellene, mert nem volt jó hozzám. Én csak Nekik és Éretie éjtem. Imádkoztam és tanultam, hajnalról estig, az éjjeli szomorú imát éppúgy nem felejtettem el, mint a nyári böjtöket... amit csak Ő parancsolt, én mind teljesítettem. Koldust üres kézzel el nem küldtem soha, árvát, özvegyet segítettem. És azután jött a háború, jött a pusztulás, jöttek csak a rettenetes évek...

A hangja elcsuklott. Abba hagyta a beszédét. De a szent pap keményen és határozottan rászólt:

— Beszélj tovább! Akit bepanaszolsz, az itt van. Itt mellettünk, itt, velünk: Ő, akinek neve tele van az egész világ a dicsőségével. A tárgyalás fari. Beszélj!

És Eizik tovább beszélt:

— És eljött a pusztulás, a semmi, az összeomlás, az éhség. A feleségem... a feleségem nem bírta tovább a nélkülözést, a szenvedést. Először eltűnt a péntekestéből a bor, azután a kalács, azután az, akinek a gyertyát kellett volna gyújtania... Eltűnt az áldás, a boldogság, a béke. Miért? Mit vétettem? És most... most itt van a leányom, akit férjhez kell adnom, akit elvenne egy tisztességes, becsületes zsidó fiatalember a faluból, de hogyan, miből? Háromszáz rubel kellene hozzá! Csak háromszáz, hogy megtartsuk az esküvőt. Ruhára, menyegzőre, hozományra: háromszáz rubel...

— És most panaszt emelsz? — kérdezte csendesen a szent pap.

— Panaszt. Mert az én sorsom, az én sorsom! A feleségem sorsa az övé volt! De a gyermekem... annak az Isten is szülője, nemcsak mi ketten! Ő a harmadik szülő! Mi ketten, — mi már nem tudunk többet tenni. Mi nem nevelhetjük, öltöztethetjük tovább... És panaszt teszek Isten ellen! Adjon most Ő! Gondcsodjék róla Ő!

Eizik odaborult az asztalra! A sovány, beteges testét megrázta a zokogás. A belzi szent pap pedig sokáig hallgatott.

szigorítani a zsidókérdés megoldását. Dacára annak, hogy amikor az év közepén megszavazták a zsidókérdés megoldásának céljait szolgáló törvényjavaslatot — jól emlékszünk, azt mondták, hogy ezzel lezárult a magyar törvényhozás munkája, ami a zsidókérdést illeti. De mert azóta Munkács, Beregszász, Ungvár újra magyar lett, az 1910-es népszámlálás alapján, amikor az összes zsidók magyarnak vallották magukat nemzetiségileg, akkor ezért azt kapják, hogy jogaikban csorbitást szenvednek. A magyar fajvédelem a szlovákokot, svábot, bunyevácot minden jogaikban támogatja és elismeri, de a zsidókat, akiknek volt és van mit köszönni, azok ellen mindig újabb törvényeket akar hozni. Most halasztást szenvedett a zsidó-törvény jogszükítése, s reméljük, hogy így is fog maradni, mert az új magyar kormány belátja majd, hogy most nem azt az időt éljük, amikor az ellentéteket növelni kell, hanem mindenhol az kell legyen a cél, hogy csökkenjenek a gyűlölködés lángjai, ha már eloltani nem lehet.

Az első összeütközés

A diplomata és államférfi között az a különbség, hogy míg a diplomata vagy politikai csak a napi eseményekhez idomítja felfogását és ott igyekszik a maximumot elérni annak az országnak vagy népnek javára, amelyhez tartozik, addig az államférfi előre kell lásson és kidolgozott terv alapján kell vezesse az országot, vagy népet, amelynek vezére.

Ezt azért mondjuk előljáróban, mert a zsidó világban vannak kitűnő diplomaták, akik akkor, amikor az angol kormány Palesztina-politikája felosztást akar, akkor aszerint igazítják felfogásukat. Lemond a felosztásról: ők is lemondanak. Ha arab-zsidó konferenciát akar összehívni, ha előbb berzenkednek is, a parancsszóra azt is megváltoztatják.

Hiányzik a nagyvonalúság, hiányzik az államférfiúi előrelátás. Viszont van a zsidó világnak olyan vezető egyénisége is, aki tisztán látja az utat és előre évekkal megszabja, mi a teendő és minden egyes szava beválik. Így példa erre a zsidó légio. Amikor 1936-ban megindult az arabok támogatása, akkor azt hirdették a hivatalos körök, hogy nem szabad zsidó fegyveres ellenállást szervezni, mert az csak árthat. Önmegtartóztatás: ez lett a jelszó. Ma pedig jön a hír, hogy a Tel-Avivban szervezés alatt

levő „zsidó légio” már több ezer tagot számlál és megtörtént az első arab-zsidó összeütközés a légio és terroristák között. Egy kolónia fegyveres védelméről van szó, ahol nyolc arab elesett. Tehát légio, amely meg kell védje a zsidó települést. Nem lehet zöldasztalnál, hanem csak erőmutatással országot szervezni. A zsidó légio „utólagos” megalapítása mélyes tanulságot rejt magába. Ha 30 hónappal ezelőtt kezdtek volna el a légio harcolni, már régen nyugalom volna a Szentföldön. S akkor láttuk volna igazán, hogy milyen szint vallanak az angolok. Akkor tisztábban látnánk ma... sokkal tisztábban.

Egy vallomás, melynek nincs sok praktikus haszna

Malcolm MacDonald angol gyarmatügyi miniszter válaszolt az interpellációkra, amelyek a Palesztina-kérdésben az alsóházban hangzottak el és abban a beszédben egy „misebérach”-ot csinált nekünk zsidóknak, de több praktikus haszna nem is lesz ennek a miniszteri beszédnek. Néhány szavát azért érdemes megörökíteni. Legelőször az angol csapatok szellemét védte meg. Hamis vádakról beszélt, amelyet a csapatok viselkedésével kapcsolatosan terjesztettek, holott — a miniszter szerint — nem tud olyan esetről, amikor a katonák nem a legnagyobb gondal járta volna el. Majd azt állította, hogy a kérdés lényege nem katonai, hanem politikai. — Ezt tudja mindenki, de viszont nem helyes az, amikor azt állítja: „A katonaság helyreállítja a rendet, de nem állíthatja helyre a békét. Ennek feladata a kormányra és az angol alsóházra hárul”. Majd így folytatja: „Palesztina területileg kicsiny, de szellemileg nagy ország. Ez az ország a zsidók otthona volt kétezer évvel ezelőtt.” Ez viszont helyes. De, amikor újra azt állítja, hogy nincsen senki, aki azzal vádolná Nagybritanniát, hogy nem teljesítette volna vállalt kötelezettségeit, akkor ezt mi nem hisszük el a nagytiszteletű miniszter urnak. Beszélt arról, hogy milyen szép eredményt értek el a zsidók a telepítéssel, meg hogy ott nem mint megtértek élnek, hanem joggal és méltósággal. Ez is igaz, amint hogy igaz az is, amikor azt mondja: „a zsidó nép tragédiája sohasem volt nagyobb, mint az utóbbi hetekben.”

De MacDonald miniszter nem mond igazat, amikor azt állítja, hogy Palesztina

nem oldhatja meg a zsidókérdést, csak hozzájárulhat annak megoldásához. Az öntudatos cionisták a leghatározottabban azt állítják, hogy Palesztina igenis megoldja a zsidókérdést, csak engedjék, hogy annyian mehessenek be, amennyit mi akarunk. Ez esetben megoldódna a hatmillió kelet- és közép-európai zsidónak a sorsa. 116.000 négyzetkilométer, amennyi a Nagy-Palesztina területe (körülbelül olyan terület, mint Erdély) elbirná három millió zsidót minden további nélkül, de esetleg hatmilliót is az idők folyamán. Az amerikai és orosz, meg a nyugati államok zsidósága egyelőre nem kényszerül kivándorolni, tehát a hatmillió zsidónak volna helye Palesztinában.

MacDonald dicsér is bennünket: „Husz esztendő alatt valóban az alkotás csodás tanúbizonyságát adták a zsidók Palesztinában.” Később pedig így beszélt: „Az arabok féltik jogaikat, féltik szabadságukat és ez meggondolandó, mert hiszen mi angolok is végsőkéig ellenállunk, ha arról volna szó, hogy lemondjunk szabadságunkról.”

A mandátumban két kötelezettséget vállaltak, — a miniszter szerint — hogy elősegítsék a zsidók Palesztinába való bevándorlását és hogy ne sértsék az arabok jogait. — A miniszternek tudnia kellene, hogy a Népszövetség nem úgy képzelte el a mandátumot, hogy csak félévenként ezer zsidó juthasson be Palesztinába akkor, amikor milliók akarnak otthonra találni, mert kergetik őket. MacDonald csak arra gondol, ami az angoloknak és araboknak jó, de nem számol azzal, hogy a zsidók nem érnek rá gondolkozni, hogy mi volna jó, miért érzékenyek az arabok és miképpen lehetne őket kielégíteni, mert hiszen „kerget a tatár” és akkor nincsen idő medítálsra és elmélkedésre.

Beszélt a miniszter az arab-zsidó megbékélés lehetőségéről és meglehetősen optimista véleményt nyilvánított. Ugy hiszi, hogy mégis lehetséges a kibékülés. Mi ennél peszsimistábbak vagyunk. Mi nem hisszük ezt el a miniszternek. Sokkal mélyrehatóbb elmentések vannak és az angol kormányzat olyan gyengeséget árult el eddig, hogy nagyon is megnőtt az arabok szarva. Ezt le-törni nem könnyű feladat. De próbálják csak meg, mert nekünk zsidóknak sincs em-nensebb érdekünk, minthogy létrejöjjön az annyira dhított béke. Mert nekünk kell Palesztina, jobban, mint az angolok gondolják és főleg sokkalta sürgetőbb. Kérdezzék csak meg Kelet-Európa hat milliárdnyi zsidóságát? Megkapják rá majd a feleletet.

Aztán hirtelen felegyenesedett és így szólt:

— Reb Eizik, a tárgyalást befejeztük. A pert megnyerted.

Eizik tétován bámult rá. De a szent pap folytatta:

— A Mindenható, dicsértessék az Ő szent neve: tartozik neked háromszáz rubelt fizetni.

— Igen... tartozik... — mormolta a panaszos.

— Igen, tartozik. Itt van róla az írás. Menj haza, mutasd fel a vőlegénynek, mutasd fel mindenkinnek, akitől az esküvőre vásárolni akarsz. Ez az írás: váltó. Isten váltója.

Azzal a szent pap az ő gyöngybeütivel ráírta egy árkus papírra:

„Meghallgattuk reb Eizik panaszát, melyet a Mindenható, a Világ Ura ellen, a mi törvényszékünk előtt emelt. Az ő követelését jogosnak ismerjük el. A Mindenhatót, dicsértessék az Ő neve, arra kérjük fel, hogy 300 rubelt fizessen reb Eiziknek, hozományul és esküvői költségek fejében, leánya részére...”

Aláírta, lepecsételte és odaadta. Reb Eizik keze reszketett.

— Váltó... — mondta.

— Váltó, — felelte a szent pap. — Brodj haza a falutokba és tüzd ki az esküvőt. Erre a váltóra fogsz kapni hitelt mindenfelé. Mert ez a váltó Attól való, aki leggazdagabb a Világban.

— Váltó... — mormogta még egyszer a kocsmáros. — Isten váltója...

— És hívj meg engem is az esküvőre! — kiáltotta még utána a belzi szent pap.

Az emberek odahaza először megijedtek, és aztán mosolyogtak. Voltak, akik csodálkoztak, mikor a váltót látták. De akitől csak Eizik hitelt kért: esküvői ruhákra, fátolra, borra és élelemre, az mind adott. Az mind elolvasta a váltót, megrázta a fejét és adott: Kétszáz rubelt hitelleztek a falubeli zsidók az Isten váltójára.

És egy hónap múlva Eizik kifizette az esküvőt. Az utolsó napon kapott száz rubel készpénzt is, azt odaadta a vőlegénynek, aki egy kis üzletet vett magának rajta.

Ezen a csodálatos esküvőn megjelent Visonka falujának apraja-nagyja. A gazdagok és a szegények. Mindenki küldött valami ajándékot és a terített, szép asztal várta a vendégeket. Eizik szomorú otthonában.

Néhány perccel az esküvő előtt megérkezett a belzi szent pap. Tíz hívével jött. Prémek kaftán volt rajta, a szeme csillogott és világított, mint valami tűzvész. Ő maga adta össze a fiatalokat. Ő mondotta el az áldást a chupa alatt és a déli égből arany napcsugárral borította el a kis udvart, ahol az esküvői sátor a szabadban felállították.

Azután elkövetkezett a pillanat, amikor az üvegpoharat szokták ejtőzni és a násznép harsá-

nyan kiáltja: Mazeltov! Elkövetkezett ez a pillanat és a szent pap maga dobta a földre a poharat és rátaaposott.

De a pohár nem tört el.

— Taposs rá! — kiáltott a szent pap a sameszra.

A samesz is rátaaposott. De a pohár nem tört el. Halálos csend támadt. Még egyszer rátaaposott a szent és most sem tört el, hanem belesüllyedt a földbe és akkor valami megesörrent odalenn.

— Ássátok ki! — kiáltotta a szent pap.

Az emberek lázasan felásták a földet és ott, ahová a pohár belesüllyedt, rozadás vasládát találtak. Kivették az agyagos talajból. Tele volt aranypénzzel...

És a szent pap végighordozva tekintetét a sokaságon, így szólt:

— Ti láttátok és hallottátok a csodát! És ti tudjátok most, hogy a Mindenható, dicsértessék az Ő Nagy Neve, beváltotta az Ő adósságát és megfizette az ő tartozását egy szegény fiának. Még többet is adott, sokkal többet, mint amivel tartozott. Áldassék az Ő neve mindörökké!

...Ez a történet a belzi szent papról, Isten váltójáról, a szegény Eizikről, akit megsegített az Ur, amint hogy segítsen meg mindnyájunkat, Izrael szentvédő fiait. „Ugy legyen, amen...”

Sz. L.

Irány: Libéria...

Taleszlinában szállott partra az 540 osztrák zsidó menekült

Marhaszállító gályán Hitler birodalmából az ősi földre

— A „Népünk” eredeti riportja. —

A szűdővidéki zsidóság tragédiájának utolsó felvonása idején történt. Az egyik nemzetközi szállítócég bucurestii irodájában élesen felcsengetett a telefon. Arad volt a vonalban. A cég aradi kirendeltségének vezetője izgatottan jelentette főnökének:

— Hivatalosan közölték velünk, hogy egy „Minerva” nevű uszályhajó van utban a román határ felé és a Dunán feltartóztatták. A hajón 540 Ausztriából menekült zsidó van, akik ki akarnak jutni a tengerre. Hozzánk fordultak segítségért. Mit csináljunk?

EGY KÜLÖNÖS „SZALLITMÁNY” A DUNÁN.

A bejelentés nagy megdöbbenést keltett. A szállítócég eddig már a legkülönfélébb áruszállítmányokkal foglalkozott, de ilyen szállítmány még nem fordult elő a gyakorlatában. Eleinte azt hitték, hogy azokról a szerencsétlen burgenlandi zsidókról van szó, akik heteken keresztül egy duna lakatlan szigeten hányódtak a szabad ég alatt és azután behajózták őket ismeretlen rendeltetéssel. De Arad megmagyarázta, hogy ezuttal más szállítmányról van szó. Ez az 540 osztrák zsidó kibérelt egy teherszállító duna hajót és minden vagyonának hátrahagyásával sikerült kimenekülnie a bécsi pokolból. Hogyan tudták megszínálni? Titok. De most ott usznak a Duna tetején asszonyaikkal, szüleikkel és gyermekeikkel pénz, élelem, meleg ruha és minden igazoló-papír nélkül.

Az értesítés vétele után a szállítócég vezetői érintkezésbe léptek a különféle cionista testületekkel és a hatóságokkal. Sikerült elérni annyit, hogy a „Minerva” leuszhat Galatzig és ott majd a kikötői hatóságok fognak dönteni a továbbiakról. Ezzel egyidejűleg erélyes gyűjtési akció indult meg a fővárosi zsidóság körében. Pénzt, élelmet, ruhaneműt és gyógyszereket gyűjtöttek, mert úgy szólt a hír, hogy a hajón nagyon sokan megbetegedtek a hidegtől, a kiállott izgalmaktól és a sok nélkülözéstől. Az összegyűjtött holmit a szállítócég emberei és az Új Cionista Szervezet egy megbízottja vitték le Galatzba.

EL EURÓPÁBÓL...

A „Minerva” már ott horgonyzott a rakpart félreeső részében. Amikor a segítséget vivő bucurestiek odaértek, megvolt a révkapitányság döntése; a „Minerva” nem mehet tovább. A hír megfagyasztotta a vért a szerencsétlen menekülők ereiben. A bécsi rémület még ott lüktetett az agyukban és minden idegszálukban, természetesen tehát, hogy ez a közlés a kétségbeesés szélére juttatta őket. Hiába magyarázták nekik, hogy a hajó, amelyen jöttek, nem embereknek való tartózkodási hely, hanem borzalmas ragályterjesztő alkotmány, a bécsi menekülteket ez nem érdekelte, csak menni akartak, minél messzibbre Európából. Nem fontos, hogy a „Minerva” azelőtt élőállatokat szállított és tele van piszokkal, patkányokkal, dögléses büzzel. Nem fontos, hogy a hajó olyan rozoga, hogy csak isteni csoda mentette meg az elsüllyedéstől. Csak menni, menni... Az se volt fontos, hogy a görög hajó tulajdonos olyan hallatlanul nagy árat vett tőlük, amelyért majdnem egy új hajót lehetett volna vásárolni; a szerencsétlen menekülők odaadták utolsó pénzüket, csak hogy minél előbb eljussanak, ki a tengerre.

LIBÉRIA, AZ ÚJ „IGÉRET FÖLDJE”

Hosszadalmas és izgalmas tárgyalások indultak meg. A hajót kitartározták, fertőtlenítték, emberibb állapotba helyezték és a szomorú, éhező, hazátlan 540 ausztriai zsidó végre elindulhatott...

Elindulás előtt megkérdezték tőlük, hogy tulajdonképpen hová mennek? Tanácstalan vállvonogá-

tás volt a felelet. Maguk sem tudják. A galatzi tartózkodás alatt állandóan falták az újságokat, amelyek azt jelentették, hogy Ausztráliába, Újzéländbe, Argentínába és több más egzotikus országba állítólag beengedik a menekülő zsidókat. A remény felcsillant bennük néhány percre. Lázás tervek, színes elképzelések születtek. De rövidebb életük lett, mint a tisztavirág. Mert ugyanazoknak az újságoknak más oldalán ugyanezeknek a híreknek már a cífo-lata is megjelent... Argentína megszigorította a bevándorlást... Ausztrália kormánya nincs abban a helyzetben... És így tovább. Mindenütt és mindenki sajnálkozott a szerencsétlen zsidó menekülők során, de beengedni senki sem hajlandó őket...

Azaz mégis... Egyik nap a távirati irodák világgá röptették a hírt, hogy az afrikai négerrek egyetlen önálló állama, Libéria szívesen látja a menekülő német zsidókat, különösen, ha pénzüik van.

Az 540 osztrák zsidó hajója elindult a Földközi tenger felé, Libéria irányába...

Legalább is a sajtó ezt jelentette. Sőt az egyik bucurestii újság abban a buzgalomban, hogy meg ne előzzék a nagy szenzációval, néhány nappal később nagy cikkben írta le, hogy milyen nagy örömmel fogadták az 540 osztrák zsidót Libériában.

UTLEVÉLVIZSGALAT NÉLKÜL A SZENT-FÖLDÖN...

Ezalatt... a marhaszállító uszályhajó csendesen szelte a Fekete-tenger hullámain. A romániai újcionisták részéről már leértécsítették közben a bulgáriai újcionistákat, hogy gondoskodjanak az 540 osztrák zsidó ellátásáról és segítsék át őket a görög vizekre. Szófiából azután, amikor az uszály befutott Várnába, ment az üzenet Athénbe, hogy jön az 540 osztrák zsidó. Athén átadta őket Szalonikinek, majd innen kifutottak a Földközi-tengerre... De nem Libéria felé, nem Afrika irányába, hanem keletre fordult a hajó.

Erec Jisráelben már tudták, várták, hogy az 540 zsidó megérkezzen. Azok, akik tudták és elősegítették a partraszállást, már napokkal előbb lesték Tel-Aviv és Haifa között a tengert. Mások a szíriai határon várakoztak járatlan ösvényeken, a drésűvény és katonai őrfératok mögött. És amikor a hajó megérkezett a kijelölt helyre, fegyelmet csendben, önfelelő odaadással, körültekintéssel, minden kockázattal dacolva, megtörtént a menekültek kiharjózása.

És azon a napon, amikor Bucurestiben az írták az újságok, hogy a libériai négerrek milyen örömmel fogadták a menekülő osztrák zsidókat, az 540 ember partra szállott Taleszlinában. Persze, certifikát nélkül és vízum nélkül. Az éjszaka védelme alatt, olyan ponton, ahol nincsen kitért kikötő, nincs ellenőrzés, nincs utlevélvizsgálat és vámellenőrzés. Mint, ahogy évek óta ezren és tízezen jutottak már be így Erec Jisráelbe. Többen, sokkal többben, mint ahányan certifikáthoz és vízumhoz tudnak jutni.

Az 540 ausztriai menekült zsidó most már biztonságban van és ismét emberként élhet az ősi földön, ahol remélhetőleg hamarosan kiheverik a bűnei borzalmakat, az izgalmas menekülés testi és lelki szenvedéseit és hasznos polgárai lesznek a zsidó államnak. (d. e.)

A baloldali Hisztadruth ismét meghiusította a cionista egységfrontot

Ben Gurion elutasította a „Kofer Hajisuv” kérdésében létrejött meg-egyezést — Mi történt Tiberiászbán?

A zsidó közvélemény nagyrésze jóformán nem tudja, hogy októberben a zsidó többségű Tiberiász városában háromórás szörnyűséges pogromot rendezett majdnem fényes nappal egy harminctagu arab terrorista csoport. Az esti órákban támadta meg ez a csoport a város zsidólakta részét és

anélkül, hogy bárki megakadályozta volna, vagy legalább értesítette volna a katonaságot, az arab terroristák három órában keresztül zavartalanul gyilkoltak, raboltak és gyújtogattak.

A zsidó védőrség sehol nem mutatta magát és ami még feltűnőbb, a közeli kollektivisták kolóniákról sem ment senki a szerencsétlen tiberiászi zsidók segítségére, holott a bombarobbanásokat és puskalövéseket messzire lehetett hallani, a halottakra rágyújtott házak lángja messze vidékre ellátszott.

HOL VOLT HAGANAH?

A józan ésszel elképzelhetetlen tiberiászi pogrom óriási megdöbbenést keltett a polgári jisuv körében. A közhangulat felháborodottan követelte a felelősség megállapítását. És

kitiűnt, hogy a tiberiászi vértüdőért a Hisztadrut parancsnoksága alatt álló Haganah felelős.

amelyre a palesztinai és gálutbeli zsidóság súlyos milliókat adott. A vizsgálat kiderítette, hogy akárcsak Givath Ada esetében, ahol a Hisztadrut védőrsége nyugodtan aludt, amikor arab terroristák megtámadták a kolóniát, a Haganah egyszerűen csődöt mon-

dott Tiberiászbán. Azt, hogy a baloldali beállítottságú Haganah esetleg nem akart a vallásos, szakállas-pájeszos tiberiászi zsidók segítségére menni, nem akarja senkisé megfeltételezni, de tény az, hogy

a Haganah-osztagok ott voltak az egész idő alatt Tiberiászbán

és egy ujjukat sem mozgatták meg a pogrom megakadályozása, vagy legalább az angol karhatalom fellármázása érdekében.

A JISUV NYOMASA ALATT MEGINDULNAK AZ EGYSÉGTÁRGYALÁSOK.

Amikor a jisuv ezt megtudta, olyan elemi erővel tört ki a felháborodás a Haganah és felelős vezetői ellen, hogy a Hisztadrut a közhangulat kényszerítő nyomása alatt maga lépett összeköttetésbe az Új Cionista Szervezet önálló karhatalmi csapatainak vezetőségével, amelynek azt a javaslatot tette, hogy az önvédelem kérdésében a két alakulat tömörüljön egységes frontba. A palesztinai Új Cionista Szervezet elvben hajlandónak nyilatkozott erre az együttműködésre és miután

a megállapodáshoz Jabotinsky is feltétel nélkül megadta a hozzájárulását, arról volt szó, hogy a két szervezet megalkítja a „Kofer Hajisuv” közös központi irányítószervét. Össze is hívták az első közös megbeszélést ebben a kérdésben.

Mindenütt, amikor hire ment a megégvzésnek, a zsidó nép legszélesebb rétegei örömmel vették tudomásul és egyre nagyobb reményeket kezdtek fűzni a régóta óhajtott

általános cionista egység közeli megvalósulásához. Legalább is a látszat az volt, hogy a jisuv védelmének kérdésében létrejött elvi megegyezés komoly lépéssel vitte közelebb a cionista egységfront ügyét a zsidó népre olyan sorsdöntő mai időkben.

A HISZTADRUTHNAK NEM KELL EGYSÉG.

Annál kínosabb megütközést keltett a mult napokban egy rövid hír, amelyben a Jewish Agencyhez tartozó lapok feltűnő szűkszavusággal arról számoltak be, hogy

a palesztinai Uj Cionista Szervezet vezetőse kénytelen volt a „Kofer Hajisuv” akció közös lefolytatásától visszalépni.

Máskor a félhivatalos sajtó az ilyen tény első oldalon, kiszinezve és ujjongva szokta kihozni, hogy ime, megint a revizionisták azok, akik az egységfrontot megakadályozták. Mi a magyarázata ennek a mostani feltűnő szerénységnek? *Miért nem aknázták ki ez a sajtó a „Kofer Hajisuv”-egységfrontjának meghiusulását az ellenféllel szemben?*

A magyarázat, sajnos megint csak az, hogy éppen a Jewish Agency volt az, amely az egységet meghiusította. Az önvédelmi kérdésben létrejött elvi megegyezést ugyanis a két tárgyalófél felettes hatóságainak kellett volna jóváhagyniok. Az ujcionisták részéről Jabotinsky világszervezeti elnök gondolkodás nélkül megerősítette a megállapodást, ezzel szemben David Ben Gurion, a palesztinai Exekutive elnöke, aki egyszersmind a Hisztadrut elnöke is, hosszas halogatás uton tudomására adta az Uj Cionista Szervezet palesztinai vezetőinek hogy

nincs módjában az általa vezetett szervezet nevében aláírni a jisuv védelmére vonatkozó egység-megállapodást.

Ezzel a Hisztadrut, amelynek évek óta döntő szerepe van a cionista szervezetben, hivatalosan is beismerte, hogy nem akarja a cionista egységfrontot.

HÁROM ÉVVEL EZELŐTT IS...

De ha ez a helyzet, honnan veszi az erkölcsi bátorságot ugyanez a Hisztadrut, hogy a cionista szervezet felhasználásával évek óta azzal vádolja meg Jabotinskyt és az Uj Cionista Szervezetet, hogy nem akarja helyreállítani a cionista egységfrontot? Ez a propaganda annál érthetlenebb, mert hiszen mindenki tudja, hogy

három évvel ezelőtt ugyancsak a Hisztadrut volt az, amely elutasította Jabotinskyék egységjavaslatát.

Annakidején az Arlosoroff dr meggyilkolása körül keletkezett hallatlan vérvád-per után, (amelyet ugyancsak a Hisztadruth vezetőse rendezett meg a revizionisták ellen és amely szerencsére összeomlott mint annyi más vérvád), a revizionisták nem ujjongtak a Hisztadrut erkölcsi katasztrófáján, nem aknázták ki a zsidó nép önmegbecsülése érdekében ezt a politikai „sikert”, hanem békejebbot nyújtottak a baloldalnak. És ekkor Londonban megállapodás jött létre Jabotinsky és Ben Gurion között a cionizmus

belső békéjének helyreállítása érdekében. A megállapodást akkor is jóvá kellett hagyni a két szervezet felsőbb fórumaival. Alig néhány nap múlva a revizionisták ratifikálták a megállapodást, de a baloldali cionisták hónapokig tartó viták után „népszavazást” rendeztek, amely a revizionistákkal létrejött megegyezést visszautasította.

Most megismétlődött ez a játék. Csak hogy

amit három évvel ezelőtt a cionizmus esetleg még megengedhetett magának, az ma súlyos bűn a zsidó nép kockáforogó magasabb érdekei ellen.

A zsidó nép nagy többsége, amely nem áll baloldali osztályharcos alapon, nem teheti függővé ma az összes cionista erők összefogását a Hisztadrut önző pártérdekeitől és attól a maréknyi embertől, aki ezeknek a pártérdekeknek a kegyelméből tartja magát a zsidó nemzeti mozgalom vezetőpozícióiban. A zsidó népnek ma minden áron meg kell teremtenie a belső egységfrontot és ennek semmiféle akadály nem állhat útjában.

Mit mondott az Aktionskomité ülésén Scharagai, a poalémizrachisták vezére?

Szenzációsan érdekes hírek érkeznek Palesztinából nem csupán az arab—angol—zsidó harcokról, nemcsak a terroristák bűntényeiről, hanem arról a harcról is, amely az elvi viták síkján mozgó kérdésekben is mindjobban érlelődnek. A laikus közönség, különösen mifelénk sokszor nem is tudja felfogni, hogy milyen életbevágó kérdések körül forognak a viták és mert cionista szempontból alig iskolázott, nem tudja fel sem fogni, hogy a jövő Palesztina építése körüli elméleti viták és harcok milyen megérlelt eredményeket tudnak gyakran felmutatni. Példa erre az, ami ma a Poalé Mizrachiban (vallásos munkásszervezet) végbe megy. Ezt nem lehet hozzánemértők módján kézlegintéssel elintézni, hogy „megint vitatkoznak a zsidók”, mert itt lényegi és elvi kérdésekről van szó. Hogy megértsük, el kell mondjunk előbb egyet és mást.

Létezik a Poalé Mizrachi mozgalom. Ennek lényege az, hogy a zsidó munkás, aki a hit és a Tóra-erkölcs alapján áll, nem tudott beilleszkedni az általános palesztinai munkásmozgalomba. Nem tudta levetni a tradíciókat — viszont osztályhelyzete a proletár zsidók felé vonzotta. Hogyan lehetett ezt megoldani? A zsidó munkást, aki vallásos és hitéhez ragaszkodik: a Poalé Mizrachi mozgalom kapcsolta egybe. Ami azt jelenti, hogy a „munkás” és „mizrachi” felfogás szépen megfér egymás mellett. Sok ezer zsidó munkás él ebben a felfogásban Palesztinában és a gáluti országokban is, akik a „Tóra,” tehát a vallási alapot összekapcsolják és tudják is egyeztetni az „avoda”-val, vagyis a munkával, a zsidó ország szolgálatával.

Nem volnánk zsidók, ha ebben a „Poalé Mizrachi”-ban nem alakult volna ki két frakció. De ez esetben ez természetes is. Az egyik rész azt kívánta, hogy a vallásos zsidó munkás csatlakozzék az általános és teljesen szocialista felfogást valló munkások mozgalmához. Viszont voltak olyanok is, akik azt hirdették, hogy a vallást-negligáló munkásokkal való szoros együttműködés nem lehetséges anélkül, hogy ez meg ne bénítaná a Poalé Mizrachi munkáját.

Azok, akik a pártelveket valló Histadrut munkásszervezet mellett kardoskodnak, volt Slomo Scharagai is, aki a Poalé Mizrachi mozgalom egyik harcos egyénisége. Ő volt az, aki tüzzel-vassal követelte, hogy a zsidó vallásos munkás nem találhatja meg osztály-

helyzetének megfelelő társadalmi elhelyezkedését csak úgy, ha a munkásokkal és azok szervezeteivel halad együtt.

Most azonban a felfogások tisztázásának korszakában, amikor minden forr és sístereg, úgy látszik Slomo Scharagai revizio alá vette álláspontját. A cionista világszervezet Aktionskomitéjának londoni ülésén a következőket mondotta:

— Az Executive pozitív álláspontot vállaljon és olyan politikát hirdessen, hogy ezzel együtt dolgozhat majd az ujcionistákkal.

Egyidejűleg szemrehányást tett az executívénak, hogy miért nem tett eleget a „Hapoél-Hamizrachi” követeléseinek.

Azoknak, akik jól ismerik a cionista mozgalom belső erőit, rendkívül érdekes és szenzációs ez a megállapítás. Azt jelenti, hogy az, aki eddig mindig azt hirdette, hogy a munkásokkal való együttműködés a létezők, most azt mondja a tapasztalatok alapján, hogy a nemzeti alapon álló dolgozók, tehát a revizionista-cionisták álláspontját kell összehangolni az általános cionisták elveivel. Ugyáltszik mélyeséges csalódás érte Scharagait, aki annyira pregnánsan hirdette elveit, hogy az öt követőket „saraigaisták”-nak nevezték.

Ez annál inkább örvendetes, mert az erdélyi mizrachi ifjuság azt hirdette, amit Scharagai csak most kezd hirdetni. — Amikor itt járt Erdélyben ez a mizrachista vezér, akkor élesen szembeszállt azokkal, akik ellene voltak a Histadrut-tal való megegyezésnek. Most azonban új irányzat kezdődik és remélhető, hogy ennek a nagy megbékélési akciónak pozitív eredménye az lesz, hogy a Mizrachisták szintén nyíltan hirdethetik a revizionista cionistákkal való megegyezést.

Just József.

Ezüst

menorák, gyertyatartók, serlegek, evőeszközök, templomi kezszerek bármily művészi kivitelben legolcsóbb árban.

Gyártása és eladása:

„TACAMUL”
ezüstáru gyárban

CLUJ, Str. Gen. Neculcea No. 8.

Az erdélyi könyvpiac szenzációja:

Bartha Sándor zsidótárgyú regénye „Uj Judea”

Kapható minden könyvkereskedésben
ára 60-lei.

Általános siker. Vegye meg még ma az Uj Judeát.

Organul Organizației Mizrahi din Ardeal.
Inscris în registrul publicațiilor periodice prin or-
donanța No. 9/1938. Dos. No. 805/1938. Tribunalul
Bihor, Secția III-a.

Naptár 5699

Péntek: Kiszlev 9, december 2.

Szombat: Kiszlev 10, december 3.

Heti szidra: ויצא

Heti haftora: ויכר יעקב

Szombat kezdete:

üzlet bezárás 4.11

gyertyagyújtás 4.33

Istentisztelet kezdete 4.45

Szombat befejezése 5.39

Olvasóinkhoz!

A felsőmagyarországi határok változása folytán több ezer előfizetőnk, akik eddig hűséges olvasói és előfizetői voltak lapunknak, elszakadt tőlünk és egyelőre nem tudjuk eljuttatni hozzájuk lapunkat. Eltekintve attól, hogy harcos és a zsidó népi érdekeket százszázalékosan szíven viselő lapunk nem teljesítheti ezeken a területeken misszióját, — sajnos — anyagilag is rendkívül súlyosan érint bennünket ez a változott helyzet. Költségvetésünknek kiegészítő része volt a cseh-romániai előfizető-tábor, mely mindenkor példásan tett eleget anyagi kötelezettségeinek. Bár a „Népek” nincsen egyéni anyagi érdekekre beállítva, azonban a nyomda, szállítás és adminisztrációval járó egyéb költségek bizonyos anyagi egyensúlyt követelnek.

Most, amikor a „Népek” lemondani kénytelen előfizetői egy részéről, ezt nem azal igyekszünk egyensúlyba hozni, hogy talán csökkentenénk lapunk terjedelmét. Sőt, amint olvasóink legutóbbi számunknál tapasztalhatták, tizenhat oldalon jelentünk meg és igyekeznünk fogunk a jövőben is minél jobban kielégíteni olvasóink igényeit, sőt többet is nyújtani, mint amennyit várnak tőlünk. Dacára annak, hogy a nyomdai és papírárak és az élet-standard folyton drágulnak.

A zsidó világban olyan nagy és életbe-
ragó események történnek szerte a világon, nap mint nap, hogy egyetlen zsidó sem mondhat le arról, hogy ne kísérje figyelemmel a zsidó sajtón keresztül a világnak a sokszor megdöbbentő, de gyakran vigasztaló eseményeit. Mi továbbra is őrt állunk a vártán és hallatjuk bátor hangunkat. S mind-
azért nem kérünk semmi egyebet erdélyi, bukaresti és jugoszláviai előfizetőinktől, minthogy a már esedékes előfizetési díjakat vagy egyenesen hozzájuk, vagy az inkasszósoknak szíveskedjenek kifizetni, mert kétszeresen ad, aki rögtön ad és lapunk további fennmaradásának kérdése az, hogy előfizetőink, akiknek egy élénk, jólszerkesztett, bátorhangu, jólinformált lapot adunk, azzal adnak ellenszolgáltatást, hogy egy évre kifizeti az előfizetést.

Mi nem gyűjtünk „sajtóalaprát”, meg semmi más címen nem megyünk olvasóinkhoz, csak azt kérjük a mi önzetlen és ideg-
őrítő munkánkért ellenszolgáltatásként, ami joggal kijár.

Izzólámpa vásárlásnál

VIGYÁZZON!

Csak az olyan izzólámpa gazdaságos és jöminőségű, amely

1 BOSEGES, FEHÉRENSUGÁRZO SZEMETKIMÉLO FENYT AD

2 KEVÉS ÁRAMOT FOGYASZT

3 NEM FEKETEDIK TEHÁT FENYET ES GAZDASAGOSSÁGÁT MINDVEGIG MEGTARTJA

4 ATIAGOS GAZDASÁGOS GARANTÁLT ÉLETTARTAMA 1000 ÓRA

Mindezen előnyöket egyesíti az újszerű nagyteljesítményű izzólámpa

Tungstam

KRYPTON

— ELJEGYZÉS. Schiff Hermann (Oradea) és Tambor Elli (Miskolc) jegyesek.

— AZ ARAB EMIGRÁNSOKNAK EL KELL HAGYNI SYRIA ÉS LIBANON TERÜLETÉT. (Páris). A francia kormánykörök véleménye szerint, a syriai és libanoni kormányok rövidesen elrendelik, hogy a palesztinai arabok, akik Palesztinából odamenekültek, s akiknek száma 17.000-re rug, rövidesen parancsot kapnak, hogy el kell hagyni az országot, mert nyugtalanítják az arab közvéleményt.

— A DANZIGI ZSIDÓK IS MENEKÜLNEK. (Danzig.) A városból, amely a békeszerződések értelmében szabd kikötő, de a nemzeti szocialisták Németországba akarják kebelezni, mind nagyobb számban távoznak zsidók a szomszédos Gdyniába, amely lengyel kikötő. A danzigi zsidók eladják ingatlanait és a zsinagógák és templomi telkek eladására nézve is tárgyalásokat folytatnak.

— ÜGYVÉDI HIR. — Smilovici Andrei Bucuresti ügyvédi irodáját Str. Latina 1. szám alá (Colț cu Bulv. Carol) helyezte át. Telefon változatlan: 4-89-55.

Kényelmes Pensió!

Elsőrendű ort. kóser vendéglő és hodega!

Gelbstein-nál, Bucuresti

Str. Azilul de Noapte 12. Telefon 51-2-39

Olcsó és pontos kiszolgálás!

— AZ OLASZ KORMÁNY JEGYZÉKET INTEZETT BERLINHEZ A POGROMOK ÜGYEBEN. (Róma). Itteni megbízható és kormányhoz közelálló körökben köztudomásu, hogy Mussolini a német pogromok után demarsot intézett Berlinhez. Ebben a jegyzékben közli, hogy az olasz nép körében nem keltett jó benyomást az a bánásmód, ahogy Németország kezeli a zsidókat, különösen az utóbbi időben. Ez annál is sajnálatosabb, mert ez a körülmény elhidegíti a német-angol viszonyt, holott a berlin-római tengelynek érdeke az, hogy ne hangolja maga ellen az angol közvéleményt. Még azt is megemlíti a jegyzékben, hogy ennek a véleménynek őszinte nyilvánítása Mussolini szerint szintén a tengely érdekében áll, amint-hogy Mussolini nem engedte, hogy a berlini eseményeket az olasz sajtó nagyon részletesen pertraktálja, mert az olasz közvélemény bizonyos idegenkedéssel fogadta a német pogromeseményeket és nem akarja Mussolini, hogy e miatt az olasz-német viszonyban és a két nép közötti jóbarátságban elhidegülés álljon be.

— 2000 FONTOT HAGYOMÁNYOZTAK A KEREN KAJEMETNEK. (Tel-Aviv). Egy névtelen zsidó adományozó 2000 fontot ajándékozott a Keren Kajemethnek, amelyet halála után fog megkapni a Zsidó Földvásárlási Alap.

— HÁZTELKEK ELADÓK a nagyváradi új szénapiac mellett olcsó áron. Cím a kiadóban.

Megszabadulhat

a ruhájáráráhulló kellemetlen fejkorpától, ha

„HEINRICH“

PETROL- szappant használ.

Megszünteti a
hajhullást és
korpázást.

Kapható minden
szaküzletben

HÉT FRANCIA MINISZTER EGY ZSIDÓ TEMETÉSEN. A párisi zsidóságnak egyik letehetősebb fiatal tagja, Weill Róbert miniszteri osztályfőnök 30 éves korában automobilszerencsétlenség következtében meghalt. A francia hivatalnoki kar egyik legnagyobb reménysége volt, aki öt év óta a pénzügyminiszterium vezető osztályfőnöke, egyidőben helyettes államtitkára volt. Temetésén hét miniszter jelent meg, hogy a zseniális fiatal tudós családjával való együttérzésüket dokumentálják. Kahan főrabbi gyászbeszéde után, Marchandreau pénzügyminiszter tartott szíveig ható gyászbeszédet és kiemelte, hogy „az elhunyt Franciaország egyik nagy reménysége volt, aki tehetségével, tudásával és szakismere- teivel a francia kormány elsőrangú támaszának bizonyult”. A Kadis-ima elhangzása után, a miniszterium tisztviselői vitték a koporsót a családi sírboltba.

— **Hirdetmény.** Ezenel közhírré tesz- sük, hogy Mátyás orth. kóser étterem Clu- jon Cal. Reg. Ferdinand 49. sz. alatt felügye- letünk alatt áll és így kasrusz szempontból teljesen megbízható. A cluii aut. Orth. Izr. Hitközség rabbinátusa és kasrusz-bizottsága

— **MINDEN A KONKURENCIA.** (Varsó). Néhány évvel ezelőtt sikerre veze- tett a lengyel kereskedőknek az akciója, mely szerint a zsidó kereskedők ki kell írják héber betűkkel is nevüket a cégtáblára. Azt remé- ték, hogy ezzel elriasztják a nem-zsidó vá- sárló közönséget a zsidóktól. Ez a tervük azonban nem sikerült, mert a nem-zsidó kö- zönség tovább is vásárolt zsidóktól a lengyel köztársaság területén. Most újabbant azt ké- rik, hogy kötelezzék a zsidókat arra, misze- rint minden egyes cégtáblára egy Dávid-csil- lagot is festessenek, azzal a céllal, hogy messziről is megismerjék a zsidó üzleteket. A memorandumot átadják a törvényhozó ta- nácsnak, amely további sorsáról dönteni fog.

— **Dr Perl Aleksandar ügyvéd új címe** Beograd, Kralja Aleksandra 12. II. emelet. (Külföldi megbízások. Kereskedelmi- váltó és patentjog. Inkasszó egész Jugoszlávia te- rületén.)

Az ardeali zsidók találkozóhelye!

BERKOVITSNÉ

(Oradeáról)

orth. kóser étterme

(a baia-marei rabbi hechsere)

BUCUREȘTI,

Str. Lipsconii 7.

Telefon: 462-91

Socec hátamögött. Postavámmal szemben

„Elsőrangú erdélyi konyha!”

Segítség!

Az erdélyi zsidóságnak is ki kell vennie részét abból a segélyakcióból, amely megindult a német-országi menekültek érdekében. Sokan a szerencsét- len üldözött zsidók közül erre felé is eljutottak, hogy innen továbbmenjenek végleges letelepedési helyük felé. Ezek a boldogtalan, hazátlan emberek, akik ruha és élelem nélkül jutottak ide, sürgős tá- mogatásra szorulnak. Ételmezni és felruházni kell őket. Gondoskodni kell továbbutazásuk lehetőségé- ről. Meg kell mozduljon a legközönyösebb zsidó szív és adni kell, adni sokat és azonnal!

Tekintettel a rendkívül fontos és nemes célra, felkérjük lapunk olvasóit, hogy juttassák el pénzeit vagy természetbeni adományait minden város hit- községhez, vagy lapunk kiadóhivatalához, (Ora- dea, str. Miron Pompiliu 8, telefon 24-40), amely szívesen továbbítja azt a kellő helyre a legjobban rászorultaknak. (Ha nagyváradiak adományoznak, úgy telefonon beszélhetnek és elmegy az adomá- nyokért a segélybizottság megbízottja.)

— **MÉRT VEGYÜNK ARTA BUTO- ROKAT?** Mert kiváló minőségűek és mégis olcsók. „Arta” Oradea, str. Cosbuc, Palace- szálloda mellett.

— **ORVOSI HIR.** Dr Kupfer Miksa, a Zsidókórház szülészeti, nőgyógyászati osztá- lyának főorvosa, rendeléseit megkezdte. Rendel: Delavrancea-uca 2-b, délelőtt 11—12, délután 3—5. Telefon 13-00.

— **ZSIDÓ LETARTÓZTATOTTAK ÉH- SÉGSZTRAJKJA.** (Jeruzsálem). A zsidó po- litikai foglyok, akik Akkóban vannak letar- tóztatásban, elhatározták, hogy éhségstrájk- kot kezdenek. Ezt azért határozták el, mert a kormányzat nem akarta őket átszállítani egy zsidó kerületben levő koncentrációs táborba, meg azért is, mert foglyokat, akiknek lejárt büntetésük idejük, nem bocsátották el. — Az ujcionisták, akik az éhségstrájk kezdemé- nyezői voltak, két napra rá feltételese- sen beszüntették, mert rábeszéltek őket arra, hogy amíg kérésüket nem intézik el, addig függesz- sük fel elhatározásukat.

Divat és gyógycipők

Belvárosi Cipőszalon-ban

(Dr. Balláné Ka- ap- szalon mellett)

Kohm István
Oradea, Parcul Traian 1.

— **ORTH. KÓSER KONYHAMAT** Bra- sov, Str. Regele Carol (Kapu uca) 38. sz. alá helyeztem át f. évi október 1-től kezdő- dően. Korona kávéház mellett. Káhan res- taurant.

— **JEHUDA WARSÁVJAK KITÜN- TETÉST KAP.** (Varsó). A lengyel függet- lenség kikiáltásának huszadik évfordulója alkalmából többek között kitüntetését fog kapni az ismert zsidó író, *Jehuda Warsav- jak*, aki ezüst érdemkeresztet kap azokért a teljesítményekért, amelyet kiküzdött azzal, hogy lengyel írók műveit lefordította a héber és jiddis nyelvre.

— **A NÉMET ZSIDÓKNAK 20%-OS VAGYONADÓT KELL LEADNI.** (Berlin). Az egymilliárdos hadisarc ügyében újabb rendelkezést adtak ki. Ezek értelmében min- den egyes zsidónak, aki német állampolgár, vagy államnélküli és áprilisban vagyonukról vallomást tettek, le kell adjanak az egymil- liárdos hadisarc javára vagyonukból 20%-ot, amelyet négy részletben kell megfizessenek. A biztosító társaságok a zsidó károsultaknak járó összeget be kell fizessék az adóhivata- lokhoz, amelyet a károsultaknak javára fog- nak írni. Ha ez többet tesz ki, mint a kivetett 20%, a többlet akkor is az államé. Az egy- milliárd hadisarc fizetése alól mentesülnek a külföldi zsidó állampolgárok, kiknek vagy- onuk, vagy vállalkozásuk van Németországban.

Erdélyiek figyelmébe!

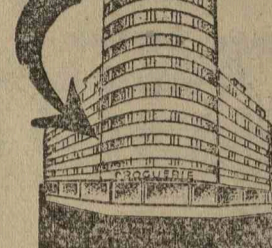
DROGUERIA CARAIMA

BUCUREȘTI

Academiei 1 colt

Str. Doamnei

Tel. 545.80.

Raktáron tartja összes bel- és kü- löldi gyógyszer- különlegessége- ket, injekciókat, valamint az összes ill- szereket és kozmeti- cikket. Nagy választék Houbigant, Cer- Chanel, Michel, Guer- lin, Patou, Grohe, st- gyártmányokban.

Kérem kirakatsimat megtekinteni és mérsékelt árainról vételkötelezettség nélkül meggyőződni

SALAMON MÓR

EYŐJ SZÉCSÉZ

DROGUERIA CARAIMA

RÁDIÓBESZÉD A ZSIDÓK ÉRDE- BEN. Odd Nansen, Fridtjof Nansen fia, oslói rádió keresztlél felhívást intézett norvég közönséghez az üldözött zsidók érdekében. „Az emberszeretet öt éves t- vét” pendítette meg ebben a rádióbeszé- ben. Kifejtette, hogy a zsidóságtól még rokonszenvet is megvonja az elfogult e- beriség és azért a zsidóság helyzete sa- sabb, mint a spanyoloké, akik legalább részvétre számíthatnak balsorsukban. Na- sen „hallatlan szívtelenségnek” minősíti emberi gondolkodás jégkorszakát”. Nansen ezután megemlítette, hogy világgyűjtés ut- éppen most készülnek szobrot emelni He- rik Wergelandnak, a norvég zsidók eman- pációja örökemlékü előharcosának. Nansen a szobor helyett egyelőre egy Wergeland alapot kíván megteremteni az üldözött z- dóság segélyezésére, ez szobornál is méltó- ban fejeznék ki azokat az eszményeket, melyekért Wergeland küzdött.

— **JELENTKEZZENEK AZ UJCION- NIZMUS HIVEI ÉS ELVBARÁTAI!** Fel- kérjük azokat a zsidó testvéreket, akik szimpatizálnak az Ujcionista Szervezet kö- titűzéseivel, mert a jobb zsidó jövő utáta- ben az elvben és ezen az uton látják; sz- veskedjenek címüket közölni vagy a na- váradi központtal, (Oradea, Pasagiul Vu- turul Negru), vagy a Noua Organizatia Si- nista erdélyi szekciójával: București, str. Cernica Nr. 2 (Diamant Elenér) címre. Ezuton kérjük az összes erdélyi elvbarát- kat, vagy szimpatizánsokat, jelentkezzenek fenti címek egyikén, hogy az Uj Cionista Szervezet erdélyi vezetősége (Oradea—B- curești) megfelelő anyaggal, s ha kell, sze- mélyes odautazással segítségükre lehessen.

— **KERESEK** az összes háztartá- s- teendőkben teljesen jártas házvezetőt orth. kóser konyhához. Ajánlatok Richtman Emanuel Ceica jud. Bihor küldendők.

Látogatassa meg szőnyegkiállításunkat új helyiségünkben

Str. Ep. Ciorogariu 4.

Sebbnél szebb perzsaszőnyegek, bel- és külföldi fonalak. — Szőnyeg javítá- sok. — Allandó tanfolyam

„ORIENT“

Schulhof Emilné, Oradea, Strada Ep. Ciorogariu No. 4. Telefon 1004.

berlini zsidóság tragikus és változatos múltjából

A német asszimiláció a világháborúig

Amikor 1812-ben megjelent a híres *„Kommunikation“*, amely polgárjogokhoz juttatta a német zsidókat, akkor *Friedländer* Dávid, a berlini legutóbb is irtunk, teljes erővel belekötött a német kultúrával való kapcsolatok javíttatásába. Anonimusként röpiratot adott ki, amelyben azt hirdette, hogy a zsidó nevelés és kultúra alapjait át kell vinni teljesen az emancipáció igényei szerint. Sok ellenvetést váltott ki az *imamozgalmak megváltoztatása, amelyet először a berlini zsidóság költözött zsidók között terjesztettek meg. Így Jakob Herz Beer barátja, aki Meyerbeer-nek, a híres komponistának atyja volt. Később a hagyományokhoz hűsége közönség ellenkezése miatt megakadályozták a nagy reformokat és amikor 1815 és 1823 között a főzsinagógát építették, akkor természetesen az egyesült Beer-Jacobsohn-diplom a régi rítus szerint rendezte az imarendet. Ekkor lépett fel J. N. Manheimer Leopold Zunz. Ők voltak a nagy reformok, akik a keresztény imafomákhoz igyekeztek közeledni és sok tekintetben sikerült is megvalósítani, de amikor 1823-ban a hatóságok ismét bejelentették, ezzel teljesen végső szakadt a reformterveknek. Jellemző erre az a körülmény, hogy amikor 1827-ben új temetőt építettek a Schönhauser-Allee-n, akkor Oetinger rabbinak német nyelven tartandó felhívó beszédét a hatóságok előre letiltották.*

A HEP-HEP MOZGALOM.

1819-ben egy úgynevezett „hep-hep“ mozgalom indult meg, amelyet természetesen erősen antiszemita jelszavakkal kezdtek. Ez ellen 1824-ben megfelelő ellenakciókat indított Leopold Zunz, Moses Moser és Eduard Ganz, akik barátai voltak Heinrich Heine-nak. A szervezet oktatási reformprogramja ellen antiszemita tendenciák léptek fel, de azért sikerült nekik 1826-ban a zsidó fiúiskola létesítését keresztülvinni, amelynek Leopold Zunz volt első igazgatója. Utóda lett *Baruch Auerbach* 1829-ben, aki 1832-ben egy árvaházat neveztek el. A zsidó magániskola is létesült ezekben az években, amelyek lassankint felszivódtak a zsidó intézmények által életrehozott iskolákba. Híres volt ezek között az 1816-35 között létezett J. M. Jost-féle iskola, amelynek vezetője a híres történész volt. 1845-ben létesült dr. Stern Zsigmond-féle iskola is csak később, 1859-ben alakult egy zsidó tanítóképző.

Kulturális és gazdasági téren fellendülés állott be a német zsidók akkori helyzetében, de állampolgári jogukat újra nyírni kezdték a múlt század harmincas éveiben. A zsidók minden körülmények között a liberális felfogást támogatták, mert az felelt meg beállítottságuknak és még valamilyen ügyekben is „liberális“-ak voltak. Felülül volt összefüggés a német zsidóság állásbeli és az állammal szembeni kapcsolatok felfogásának „liberalizmusa“ között.

AZ ELSŐ REFORM HITKÖZSÉG.

1845-ben, amikor *IV. Frigyes Vilmos* uralkodott, *Stern Sigismund* és *Aron Bernstein* vezetésével egy reformhitközség létesült, amely kezdetben csak félénk kezdeményezés volt, de később, a meginduló nagy állás-reform törekvéseknek ez volt az alapja.

1847-ben erősen veszélyeztette a porosz nemzetgyűlés az 1812-ben kiadott liberális egyenjogúsítási törvényt és erőteljes táma-

dás hangzott el ellene és nagyon sok erőt kellett kifejteni a berlini hitközségi vezetőknek, hogy kiparirozzák ezt a támadást. 1833-ban, a pozener nagyhercegségben is rendezték a zsidókérdést. Később, sokkal később, 1866-ban újra szabályozták ezt a kérdést, amely a hitleri uralom kezdetéig érvényben is volt.

1848-ban a forradalmi megmozdulások idején a zsidók is kivették részüket a szabadságmozgalomban. Sok tekintetben túlzott a zsidóknak imputált szerep, de az akkori márciusi forradalom alatt elesettek tizedrésze zsidó volt. Az 1850 január 31-én megjelent rendelkezés a porosz állam részére újra rendezte ezt a kérdést. Az ötvenes évek folyamán sokszor érte a zsidókat megszorító rendelkezés és megerősítették a maximákat, amelyek a zsidóságra vonatkoztak. A hatvanas évek orientációja jelentős változást okozott a zsidóság történetében. Megindult a parlamentáris-liberális munka és a korabeli áramlatnak megfelelően belső koncentráció ment végbe a német birodalomban — hiszen akkor történt meg a német birodalom egyesítése — és 1869 július 7-iki törvényben lehullottak a megszorítások utolsó maradványai is. Ettől kezdve számítható a zsidó egyenjogúsítás korszaka, amely 1933-ban véget ért. *64 év alatt emelkedett tehát a német zsidóság arra a magaslatra, amelyről oly keserves volt a zuhanás.*

Ebben az időszakban a hitközségi viszonyok is konszolidálódtak. Számos nehézséget küzdöttek le a zsidók az önmaguk sorában levő ellenállással kapcsolatosan is, míg végül 1860-ban hatóságilag jóváhagyott egységes alapszabályokat kapott a berlini és vele együtt az összes német hitközség. E kérdés tárgyalása során még az 1750-es törvényt is elővették, amelynek a vezetésére vonatkozó rendelkezéseit is részben átvették.

A KONZERVATIVOK KÜLÖN HALADÁSA.

A reform-községek nem tudták megszerezni hosszú ideig a nagy hitközség beleegyezését a jóváhagyásukat. A fejlődésüknek ezer-nyi akadály állott útjában (Nem is volt baj! a szerk. megjegyzése.) *A berlini zsidóság-hoz mindig újabb zsidó tömegek jöttek a birodalom minden részéből, s ezek rendszerint a konzervatív irányzatot képviselték. Ezért nem tudott az anyahitközség reformirányba fejlődni. Éppen ezért maga az anyahitközség közéletben haladt, a konzervativizmus, a liberális, sőt reform tendenciák között. Voltak olyan tendenciák bizonyos körökben, amelyek a vasárnapi hébermentes istentisztelet hívei voltak és talán annak a konzervatív felfogásnak kell igazat adjunk, amely azt állítja, hogy ez a rendkívül sok csapás, amely most érte a zsidókat, talán az Örökkévaló utmutatása, amiért annyira letertek a régi irányból és utról.*

1866-ban avatták fel az úgynevezett új zsinagógát az Oranienburger-Strassen, amelyet a barbarizmus most megkímélt. Itt bevezették ugyan az orgonát, a kórust és az új imarendet, de a szélső reform-törekvéseknek mégis ellenállt. Különösen a 60-as évek nagy rabbija, *Abraham Geiger* értette módját annak, hogy ezek a liberális de mégsem szélső reformtörekvések érvényesüljenek a hitközségben. Viszont a konzervatív elemek annyira nem találták helyüket ebben a milliőben, hogy „*Adas Jiszroel*“ név

alatt külön szervezkedtek. Ez a szigorúan vallásos közület 1869-ben létesült *dr. Ezriel Hildesheimer* vezetésével, aki főbbje volt annak a hitközségnek és ő volt az, aki teljesen önálló kultuszberendezést épített ki a vallásos zsidóság számára. 1885-ben teljesen elváltak utjaik és az úgynevezett laskeri kilépési törvény alapján, amely 1876-ban jelent meg, *sikerült minden tekintetben különállóvá tenni a konzervatív és tradíciókhoz hű zsidóság képviselőit, tehát az önálló konzervatív hitközség létesítését.*

A MULT SZÁZAD MÁSODIK FELEBEN.

A berlini zsidó iparosság gyorsan szaporodott. 1864-től 1874-ig, tehát tíz év alatt 24.280 lélekszámról 45.464-re emelkedett a zsidók száma, míg az összlakosság 632.000-ról 966.000-re szaporodott. Nagyrésztük önálló foglalkozást űzött, vagy kereskedő vagy iparos lett, de rendkívül sok volt intellektuális foglalkozású is. *A zsidó lakosság zömének életmódja és műveltsége messzire fölötté állott ebben az időben a nagytömegé sőt a közélső sorban oka annak a gyűlöletnek, amely lassankint növekedett és végül a mai borzalmakba tört ki.* A német főváros kulturális, gazdasági és politikai életében valóban nagy szerepet játszott a berlini zsidóság. A vallási élettől, a zsidó élettől mindinkább távolodott ez a zsidóság, és teljes erővel belevetette magát a „német“ életbe és a liberális pártok szóvivői és hangadói lettek.

A zsidóság németországi szociális beállítottságát és keresztmetszetét jól érzékeltette a berlini zsidóság. A zsidó szellemi és gazdasági élet sulypontja Berlinre esett. A német birodalom legszebb korszakát élte a múlt század végén és ennek a századnak elején. Az egyes társadalmi osztályok között az ellentétek növekedtek. A bismarcki bel- és külpolitika és a nemzeti önérték növekedése és a többi hatóerők kitermelték a zsidó erősödésnek ellenpólusát az — antiszemizmust is. Nem azt, ami ma dühöng, hanem azt a „békebeli“-t, amely *nem engedte a zsidóságot a hadseregbe, nem engedte érvényesülni számos más téren sem.* *Stücker* udvari pap agitációja és *Traischke* történész antiszemita fellépése támogatta az antiszemita előretörést. Az oroszországi zsidóüldözések akkoriban számos zsidóval szaporították a berlini zsidóságot. A vegyes házasságok, a kitérések elég gyakoriak voltak és ha nem lettek volna a német vidékről és külföldről való bevándorlások, akkor az asszimiláció rendkívül nagy hatással befolyásolta volna a német zsidóság fejlődési folyamatát, amely a jelenlegi tragédiához vezetett. Lehet ugyan, hogy ha a zsidóság elleni mérsékelt antiszemizmus nem lett volna a fékező, akkor a zsidóság még nagyobb szerepet játszott volna a világháború előtti németiség történetében. De így is érdekes volna még részletesebben foglalkozni a német zsidóság szerepével, amelyet sajnos, helyszüke miatt nem tehetünk. A világháború idejéig megirtuk ezzel a zsidóság rövid történetét. Legközelebb a világháborús és utána következő korszakot fogjuk taglálni.

Megfujták a sófárt a Kotel Hamaaravinál...

Hadbíróság elé került a palesztinai Brith Trumpeldor két tagja

A Kotel Hamaaravi az egész világ zsidóságának szent helye és emléke. Salamon templomának nyugati fala közel kétezer év óta él eleven szimbólumként a zsidó nép lelkében, mint a feltámadás reménységára. És régen a Jeruzsálemben élő zsidók mindennap elzarándokoltak a Szent Falhoz, hogy Istennek könyörögjenek egy jobb jövőért, a Kibbuc Galujjotért, Cion feltámadásáért.

Azután jöttek az arab zavargások. A terroristák miatt lehetetlen volt zsidónak a Kotel Hamaaravit megközelítenie. Életveszélyes volt. És senki nem tett semmit, hogy ezt a legrégebb zsidó szimbólumot megvédi az arab terroristák szentségtörésétől. Hetekig pusztta és elhagyatott volt a Nyugati Fal. Zsidó nem mehetett el sirni hozzá, mert mindenfelől gyilkosok leselkedtek. És azok, akiknek a szíve és a lelke egybeforrott a Szent Fallal, néma kétségbeeséssel hintettek hamut a fejükre és megsiratták a Siralmak Falát.

Azután híre ment, hogy megint láttak zsidókat a Kotel-Hamaaravinál. Nem fehérszakállu, roskatag lábú öregeket, hanem barnára sült, izmos, csillogó szemű fiatalokat. Bétárik. A Brith Trumpeldor tagjai. Tizenkét fiatal fiu megszállotta a Kotel-Hamaaravit és farkasszemét nézett a közeli szűk sikátorokból rálihegő halállal.

S erre a zsidók megint kezdtek járni reggel, délben és este a Nyugati Falhoz. Hiába robbant bomba Jeruzsálem más részeiben, hiába löttek rá lesből a járóelökre, hiába ütöttek rajta munkába siető zsidó munkásokon a zsidólakta részeken is, a Kotel-Hamaaravinál nem történt semmi baj. Az araboknak elég volt, amikor azt hallották, hogy Bétári-fiúk állanak őrt a Nyugati Falnál és többé nem mertek mutatkozni még a közelben sem. Ők tudják, hogy a Bétári mit jelent. Az arab terrorista tudja, hogy a Bétári nem fut el előle, nem szólítja őt elvtársnak, sem testvérnek és nem hagyja magát azután váratlanul leszurni. Oda, ahol a Bétárik megjelennek, arab nem meri betenni a lábát. A Bétári más, mint a gáfir, a segédrendőr, aki napidijért áll be. És más, mint a Haganah-tag, aki előbb tanácsot kér, ha megtámadják, hogy szabad-e védekeznie. Néhány hevesebbvérű terrorista egy ízben mégis megostromolta a Plugat Hakotel deszkabarakkját, de véres fejjel menekült el onnan.

A Bétár-fiúk védelme alatt a jeruzsálemi zsidók nyugodalomban és biztonságban végezhetik mindennapi ájtatosságukat a Kotel Hamaaravinál. Persze, csak a szigorú rendeletek keretén belül. Ezek a rendeletek többek között előírják, hogy hangosan nem szabad imádkozni, bizonyos számunál több gyertyát nem lehet gyújtani, bizonyos vonalon túl nem szabad padokat, vagy székeket felállítani és főként — nem szabad sófárt fujni a Nyugati Falnál.

A jeruzsálemi zsidók belenyugodtak már ezekbe a megszorításokba. Évközben nem is okoztak különösebb zavart. De jött a Ros Hasanah. És utána Jom Kippur. Ilyenkor pedig kötelező a sófár megfujása. Nagy volt a tanácsalanság és a szívfájdalom a jeruzsálemi zsidóság körében. Ros Hasanah napján nem hangzott fel a sófár hangja a Kotel Hamaaravinál. Nem mert senki sem megszegni az angolok által előírt parancsot.

Jom Kippur napján azonban olyasmi történt, ami boldog remegéssel és ijedt aggodalommal töltötte el Jeruzsálem hagyománytisztelő zsidó népét. Az ünnep kimenetelek két Bétári váratlanul megfujta a

kosszarvból készült kürtöt. És erre a bőjtölő tömeg leirhatatlan extázisban tört ki:

— Lesanah habbaa bi jerusalájim!

Pedig ők mind ott voltak Jerusalájimban. De csak testben. A lelkük még mindig a gálut fekete ösvényein bolyongott a németországi, burgenlandi, szudétavidéki és más tájak hontalanná lett testvérekkel együtt. És ezeknek szolott az ujjongó vágy, a kirobbanó kívánság:

— Lesanah habbaa bi jerusalájim!

Viszont a reglama: az reglama. És a szigorú, főként a zsidókkal szemben szigorú angol katonai hatóságok azonnal lecsaptak a „bűnösök”-re. Hogy is merték megfujni a zsidó nemzeti otthonban, a Szent Fal mellett, Jom Kippur estéjén a sófárt? És büntetésül előbb feloszlatták, illetve eltávolították a Nyugati Fal védelmétől a Bétár-plugát, a két vakmerő sófárfuvó ellen pedig eljárást indítottak. A két „bűnös” most hadbíróság előtt fog felelni forradalmi cselekedetéért...

Asser Lemil.

Égy érdekes szerenád

Svájcból kaptuk a levelet. Olyan üde és kedves az eset, hogy szükreszabott és az események torlódása folytán minden sort értéklő időben is meg kell írjuk. De „Hanser” álnév alatt író svájci urnak adjuk át a szót:

— Tudják Önök, mi az a jodel-kvartett? Ha valakinek csak kis fogalma is van Svájcra, akkor éppen úgy, ahogy tudja, hogy létezik St.-Moritz, Piz Palü és Gené (ez a legutóbbi, mintha haldokolna) meg, hogy Zürich a legnagyobb svájci város és Bern, a főváros: éppen úgy tudni kell azt is, hogy mi a „jodel” és mit is jelent az jodlizni. Az a tisztán csengő magas fejháng, amely a kísérezene tempójából kiragadva magát, magasan szárnyal az ég felé. És a hegyek tiszta levegőjében a legbotfülbű emberrel is érzékelteti a magasbaszökkenő hegycsucok hóval borított magasságát, meg érzékelteti a tengerszemeket, a gleccsereket és érzékelteti az emberi gondolat legfenségesebbjét: a szabadságot...

A százötven völgy kantonjának Graubündennek fővárosa Chur, a kis csinos svájci város. Kevés zsidó él a graubündeni kantonban. A kantonhoz tartozik Davos is, ahol egy „Etania” nevű zsidó szanatórium is létezik. Ide a legkülönbözőbb részből széles e világnak eljönnek a tüdőbetegek, hogy gyógyulást találjanak. De birni kell életerővel, meg sok-sok pénzzel is, hogy valaki itt gyógyulást találjon. Viszont a zsidó temető sírhantjai is elég sűrűn szaporodnak.

Létezik Churban egy „Edelweis” című Jodel-Quartett, amely november 13-án koncertet adott Klostersben. Két autóval ment a nagy nem zsidó társaság az előadás színhelyére, ahol a négyek előadták tudományukat. Menet közben kinyitották az autóra szerelt rádiót és a híreket hallgatták. Akkor folytak a német zsidók elleni akciók. Beszámolt a rádió a füstölő templomokról, a tönkretett üzletekről és az összetört tizezernyi eixsztencia jajsza és sóhaja, mintha odaért volna az éteren át és a pokoli gonosszággal lassu pusztulásra ítelt német zsidóság tragédiáját érzékeltették a hallgatókkal ezek a hírek.

A jó hangulatnak végeszakadt. Hirtelen fejéhez kap az egyik svájci és az mondja:

17 évig szenvedtem gyombajban...

mielőtt a Gastro D-t használtam, iriabek között Rudnyámin Dragomir, G Str. No. 110. Jud. Timis-Torontal, folytatja:

„...szíveskedjen sürgősen küldeni szemre két üveg Gastro-D. gyógyszer már maguktól rendeltem és nagyon széköszönöm, mert jól érzem magamat, 17 egy huzamban szenvedtem gyomorbetegben és most két üvegtől egészségesnek zsem magamat...”

Fenti sorokhoz megjegyzésünk annyi, hogy a Gastro-D. kúra ajánlatos összes gyomor- és bélbántalmaknál, szrekedések, valamint epe-, vese-, májbetegségek és emésztési zavarok eseteiben. vosok is ajánlják.

Gastro-D. kapható gyógyszerárak és drogériákban, vagy megrendelhető lej utánvét mellett Császár E. gyógyszerárában, Bucuresti, Calea Victoriei 124.

„Jetzt wo's den Juden so schlecht geht mi lenne, ha kis örömet is szerezne nekik? A kimondott szót tett követte. Megtak Klostersbe és megmondták a koncertezőnek, hogy előbb felmennek Davosra. Es így is történt. A szanatórium előtti térségen felállott a kvartett és a hegy között magasan, tisztán szárnyalt a dal. nyitott balkonok mosolygó fejekkel tel meg. Önfeléd mosollyal élvezték az ujjongó csapongó dalokat. Boldog mosolyuk visszükrözött a kvartett tagjainak arcára, akik elérték céljukat. Mosolyt fakasztott beteg, láztól piros zsidó arcokra, akik élet reményében elteledezték a kis temető, amely oly közel van hozzájuk.

Hitet ébresztettek az emberben, hogy svájci határokon túl, ameri mivoltukból vetkőzött individumok még nem jelentik jövőt, hanem csak a kegyetlen jelentő zsidó betegek hálás tapsal köszönték a figyelmet és tapsoltak a svájci hallgató is, akik közben a környékről összegyűltek. Emberi gesztus, amiről meg kell emlékeznünk a német barbarizmus megújodásának keserű-szomorú esztendejében...

Az ardeali zsidóság legkedveltebb találkozó helye Bucurestiben

KATZ orth. kóser **restaurant**
București, str. Carol 32, I. emelet

— ORADEAN A LA VIORICA szegőpolási intézetben a legújabb módszerekkel kezelések által megőrizheti szépségét. Szép palota, II. em. főbejárat. Lifthasználat is van.

— HAZASSAG. — Koffler Mose, szigeti orth. izr. hitközség főjegyzője f. 2-án, péntek délután 2 órakor tartja egy kelési ünnepélyét Taub Sárával. Taubmuel szigeti kereskedő leányával.

— AZ EGYESÜLT ALLAMOK MEGHOSSZABBITOTTÁK A MENEKÜLT ZSIDÓK TARTÓZKODÁSI ENGEDÉLYEIT (Washington.) Roosewelt elnök utasította munkaügyi miniszteriumot, hogy a látogatóvizumokkal Amerikában tartózkodó mintegy 15.000 német és osztrák zsidónak rövides lejáratú tartózkodási engedélyt egyelőre hónappal meghosszabbítsák. Egyébként Egyesült-Államok kormánya azzal a tervvel foglalkozik, hogy a jövő kvótaévben 81.000 német zsidó bevándorlását engedélyezi olyképpen, hogy az egy évre engedélyezett 27.000-es kvótának 3 évre megfelelő 81.000 egyszerre engedje igénybe venni.

Tisztújító közgyűlés a nagyváradai Mizrahi Szervezetben

Erősen látogatott gyűlést tartott vasárnap, november 27-én a nagyváradai Mizrahi-szervezet saját helyiségében. Tisztújító közgyűlést tartott, amely nagy érdeklődést váltott ki a tagok körében. A választói közgyűlést Wasserstrom Sándor elnöki beszámolója vezette be. Beszédében rámutatott az utóbbi évek nagy és súlyos zsidó eseményeire és azok kihatására a mizrahi mozgalomban. Köszönetet mond a lelépő vezetőség nevében mind azoknak, akik ezekben a súlyos időkben támogatták őket nehéz feladatuk teljesítésében. Részletezi a szervezeti életben történt nagyobb tevékenységet, amely most újabban kimélyítette a kapcsolatot a Mizrahi és a zsidó rétegek között. Ezután kéri a vezetőség részére a felmentvény megadását.

Freund Benjámín korelnök veszi át az elnökséget és a jelölő bizottság előterjesztése alapján megválasztják az egyhangú választást. Tiszteletbeli elnökök: Reich József, Nussbaum Sámuel és Mithelman Jakab. A szervezet elnöke: Friedman Armin. Végrehajtóbizottsági elnök: Wasserstrom Sándor. Társelnök: Kesztenbaum Miksa. Ügyvezető elnök: Grosz Márton. — Alelnökök: Grünberger Ignácz, Radó Menyhért. Főtákar: Just Mose. Pénztákar: Spitz Artur. Ellenőrök: Silberstein Izák, László Lajos. Gondnokok: Berger Jakab és Winkler János. Háznapy: Német Andor. Executive: Abrahám Mendel, Berkovits Bernát, Bleier Adolf, Freund Benjámín, Zavislag Adolf, Just József, Weinberger Fülöp, Mihály Aladár, Moskovits Izidor, Mithelman Nándor, Mózes Aron, Silbermann József, Spitz Sándor, Weisz Sámuel és az elnökség tagjai. Választmányi tagok: Beck László, Balog Béla, Blau László, Bruder Ignác, Farkas Dávid, Fein Samu, Fingermann Béla, Gutfried Simon, Hercz Mózes, John Jakab, Krausz József, Leitner Ignác, Rosenbergs Emil, Rosenberg Hermann, Silberstein Armin, Braun Zoltán, Roth Albert, Schmidt Mayer János, Schönfeld Ernő, Schwartz József, dr. Silberstein Emil, Stern Henrik, Szabó Ernő, Szegál Samu, Szmuk Gábor, Ujhelyi Lajos, Vajda Géza, Klein Mór, Welezer Lajos, Lőrincz Hermann.

Az eredmény kihirdetése után Friedmann Armin mond köszönetet úgy a saját, mint az új vezetőség nevében a megnyilvánult bizalomért és reméli, hogy a jövőben még fokozottabb mértékben fog-eleget tenni a szervezet nagy és felelősségteljes feladatainak.

Just Mose főtákar elismeréssel adózik azoknak, akik eddig dolgoztak és akiknek munkáját a szervezet ezután sem nélkülözheti. Felhívja a jelenlévők figyelmét a Zsidó Nemzeti Alap intenzív támogatására, annál is inkább, mivel az most egy „Charédim” alosztállyal bővült és így a vallásos zsidóság fokozottabb mértékben hozott áldozata által fokozottabban is veheti igénybe a KKL által megvásárolt földterületeken való letelepedést. A gyűlés során egyébként is a KKL alap iránt és intenzív támogatása érdekében a legnagyobb lelkesedés nyilvánkozott meg.

Kesztbaum Miksa és Grosz Márton hozzászólása után a gyűlés lelkes hangulatban ért véget.

Budapestre utazók figyelmébe

Orth. kóser panzió Budapest központjában, Andrásy-ut 43. szám. Modern kényelemmel berendezett ragyogó tiszta szobák folyóvízzel. Kivánatra diétás konyha. Bővebb felvilágosítással szolgál a tulajdonos.

Friedman Józsefné

Kármel-panzió (Andrásy-ut 43)
Telefon: 12-39-67.

vagy Oradeán: özv. STRASSER IGNATZNE
Strada Nicolae Iorga 17. szám alatt.

KÉT RENDKIVÜL AKTUÁLIS KÖNYV:

Arnold Zweig „Vihar Palesztina felett” című szenzációs, új regénye és Benamy Sándor „Európától—Ázsiáig” c. utleirőkötetének második, bővített kiadása. Kaphatók minden könyveskereskedésben.

Mindig fiatalok...

Vannak hölgyek,
akik éveik dacára,

nem öregszenek

MIÉRT?

Nagyon egyszerű, mert szervezetük jól működik, mert szervezetük nincs megmérgezve. Az állandó ifjúságnak nincs más titka. Hogy az ifjúságot és egészséget megtartsuk ki kell választanunk szervezetünkől a mérgeket és salakokat, abban a mértékben, ahogy képződnek, azaz állandóan, így megakadályozzuk felhalmozódásukat és vérünk megmérgezését. A vér feladata az, hogy eljuttassa az életereit összes szerveinkhez, azonban ha túl van terhelve mérgező anyagokkal, csak zavarokat és betegségeket okoz.

NE VÁRJON HOLNAPIG! HA AZ EGÉSZSÉG ÉS IFJUSÁG ELTÚNT, NAGYON NEHÉZ ISMÉT VISSZAHOZNI

Akadályozza meg szervezete megmérgezését Urodonal használatával, ez a készítmény nagyszerű méregtelenítő szer. E Faivre professzor emlékeztető munkájában kijelenti: „Az Urodonal megvédi az artritikusokat a környező veszedelmektől, biztosítja számukra a rendszeres kiválasztást, enyhíti a megfeszült véredények ellenállását, megszünteti a

reumatikus és izületi fájdalmakat, megszünteti a lélekezési nehézségeket és a szívyomást. Megtisztítja a vért szabályozza a belső kiválasztási mirigyek munkáját, visszaadja a test és szellem rugalmasságát, mert a vér ellátást és a vérkeringést könnyebbé és szabályosabbá teszi. Csakis méregtelenítéssel érhetjük el a megifjodást.

URODONAL MÉREGTELENÍTŐ ÉS MERIFJÍTJA A SZERVEZETET

Chatelain készítmény
Megbízható márka

Kapható gyógyszerárakban
és drogeriákban

— A. HOFFMANN FŐKANTOR KONCERTJE BUCURESTIBEN. F. hó 15-én újra kivételes művészi élményben lesz része Bucuresti zsidó közönségének. A Hoffmann, a spanyol hitközség népszerű főkántora tartja klasszikus koncertjét a spanyol klub koncerttermében (Calea Calarasi 22) este 9 órai kezdettel. Hoffmann főkantor műsorán szerepelnek: Beethoven, Puccini, Cavadia, E. Montia, Engel, Curtis, Mendelsohn, stb. Zongorakiséretet Tátray professzor, hegedűkiséretet: prof. Mendelsohn látja el. A koncertet nagy érdeklődés előzi meg.

— AZ UDVARHELYI WIZO asszonyok dr. Hirsch Lajosné lakásán tartották legutóbbi összejövetelüket. Jakobovits Jenőné héber és magyar megnyitja után, Feig László héber tanár tartott előadást „A harmadik alijah a történelem tükrében” címmel. Előadásában párhuzamot vont az Egyiptomból való kivonulás és a Babiloniából való bevándorlás, valamint a jelenlegi alijah között. A nagy tetszéssel fogadott előadása után, Jakobovitsné, mint a héber kör vezetője köszönetet mondott az előadónak és berekesztette az összejövetelt. Nagy sikere volt Hirsch Jenőné héber és jiddis zongoraszámainak. (G.I.)

— ZSIDÓK NEM VÁLASZTHATÓK SZLOVÁKIÁBAN. (Pozsony.) Tisso, szlovák miniszterelnök kijelentette, hogy decemberben sor kerül a szlovák országgyűlési választásokra. A választáson egy lista fog szerepelni: a szlovák néppárt listája. Zsidók azonban nem választhatók. Az új szlovák parlamentnek 75 tagja lesz.

— NAGYSIKERŰ ELŐADAST TARTOTTAK AZ UJCIONISTÁK. Vasárnap délután zsufolásig megteltek az ujcionista szervezet helyiségei. Leitner Zoltán elnök megnyitja után Fischer Ernő kolozsvári szervezeti elnök több, mint egy órán át rendkívül szívesen válaszolt a zsidóság palesztinai célkitűzéseit, azoknak az elveknél alapján, amelyet Jabotinsky tűzött ki és amelynek igazságai napról-napra jobban bizonyítottak. Fischer Ernő a zsidóság mai tragikus helyzetéről is megkapó képeket és főleg a zsidó lelki megalázást tüntette fel olyannak, ami csaknem kibírhatalan a sok testi szenvedéseken felül. Fischer után Diamant Elemér, a bucaresti központi kiküldött (aki Bányai Ernő néven jólismert, tehetséges újságíró) válaszolt az ő-királyságbeli zsidóság körében. Nagyon érdekes meglátásából mondott el szenzációs részleteket és megkapó szavakkal mutatott rá arra, hogy az ujcionista szervezkedés, amelynek a Cion-konvent varsói gyűlése lesz az erőpróbája, ma már rapid tempóban halad országszerte a teljes megszerveződés felé. Az illusztris előadónak Leitner Zoltán megköszönte a nívós előadásokat és a Hatikva hangjai mellett fejeződött be a jólsikerült kulturdélután.

— DÉSEN MEGALAKULT A „GEMILAT-CHESSZED” EGYESÜLET. — Désen megalakult a zsidóság széles rétegeinek bevonásával a „Gemilat chesszed” intézmény, amely nagy összegeket helyezett már ki kamatmentesen sok szegénysorsu kisexisztencia támogatására. Az elmúlt napokban választották meg a vezetőséget, amelynek tagjai: Schönberger Dávid, Weinberger Samu, Bernát Samu, Bernát Dezső, Albert László, Fülöp Elek, Fejér Bence, Salamon Hermann, Brettler Dávid és Rosenwasser Jenő.

Hét-ről-hét-re

Berlin. — A holland kormány delegációt küldött Berlinbe, hogy megvizsgálja a Hollandia felé irányuló német emigráció kérdéseit. A bizottság tanácskozásokat folytat a berlini holland-nagykövetéssel, hogy megállapítsák az engedélyezendő bevándorlási kvótát. Terv merült fel, hogy a német-holland határon egy semleges zónát jelölnek ki és ott telepítik le speciális barakkokban az emigráns zsidó gyermekeket szakképzett tanárok felügyelete mellett. — A berlini zsidó színház, amely a Kulturbund égisze alatt működik, a napokban újra megkezdte működését. Az első előadásoknál a színház hétharmad részben üres volt és a közönség nagyrésze nőkből állott. De nem is volna érthető, ha többen jelentek volna meg egy színházi előadásra akkor, amikor a templomok romokban hevernek és a zsidók ezrei koncentrációs táborban sanyalódnak. — A legutóbbi péntek este nem engedték meg egyetlen berlini imaházban sem az istentiszteletet. Állítólag ezt csak a Gestapo rendelte el, mert a propaganda minisztérium azt állítja, hogy a zsidó vallási kérdésekre nem akar beavatkozni. — A Palesztinahivatal, amely tíz napig nem dolgozott, újra megnyitotta irodáit és tovább folytatja tevékenységét. — Az amerikai nagykövét újabb jegyzéket nyújtott át a berlini külügyminisztériumban, amelyben kéri, hogy az amerikai zsidóknak ne legyen bántódása és tovább üzhessék eddigi foglalkozásukat, mert amerikai védelem alatt állanak és érdekeiket minden körülmények között meg fogják óvni. — Göbbels nyilatkozott a külföldi újságíróknak, amelyben letagadta azt, mintha zsidó vagyonokat rongáltak volna Németországban és azt állította, hogy nem is megy rosszul a német zsidóknak, amikor megállapították, hogy 5 és fél évi náci-uralom után még mindig kezükben van a német vagyon 4 és fél százaléka. (Természetesen, amint igaz az, hogy a zsidóknak a hajuk szála sem görbült meg, olyan igaz az is, hogy még ennyi vagyonuk volna.)

Jeruzsálem. — Fischmann József 35 éves ismert tel-avivi szárnycsászár kereskedőt súlyos sebesülten találták meg Sarona kolónia mellett. Később behalt sérüléseibe. — Bitavi sejtet, aki egy mohamedán iskola tanítója Jeruzsálemben és a Nashasibi-párt egyik híve, agyonlőtték. — Az arab sajtó intenzív propagandát kezdett Fahkri Nashasibi bej ellen, aki a Nashasibi párt vezetője és mint ilyen memorandumot nyújtott át megbízottja útján a londoni gyarmatiügyi minisztériumban, amelyben elítéli a mufti által vezetett zsidóellenes hadjáratot. E ténykedése miatt nagy a felzúdulás a szélsőséges arabok között. — A napokban újabb két kolónia létesült Palesztinában. Az egyiket Kfar Iona mellett 16 német zsidó létesítette, élükön Strauss Dániellel, az egykori Reichstag képviselőjével. A település neve „D'nal Chulem”. A második település a Pica földjén 4000 dunám területen létesült, amely 40 családnak nyújt megélhetést. Érdekes, hogy a barakkokat, az őrtornyot és a védőfalat egyetlen nap alatt építették fel a telepesek.

Danzig. — A danzigi szenátus rendelkezést adott ki, melynek értelmében mindinkább bevezetik a náci-törvényeket. Zsidók nem tarthatnak keresztény alkalmazottakat háztartásukban és a vegyes házasságokat is eltiltották. A dekrétum megállapítja, hogy ki „mischling” és ki a fajzsidó.

Ottava. — Az ITA közli, hogy egy kanadai zsidó tőkéscsoport hajlandó finanszírozni egy nagyobb zsidó emigráns-telepítést abban az esetben, ha a kormány engedélyt ad bevándorlásukra. Hír szerint az angol kormány intervenciójára a kanadai kormány tanulmányozni fogja az emigráció kérdését.

Newyork. — Az amerikai sajtó Rio de Janeiro-ból nyeri közlések alapján írja, hogy Brazília külügyminisztere kormánya nevében kijelentette, hogy Brazília kész hozzájárulni az emigrációs probléma megoldásához és hajlandó nagyobb számú menekültet befogadni. „Tárt karokkal várjuk az üldözötteket” — mondotta a külügyminiszter.

London. — A Daily Telegraph közli dr. Abraham Katzenelsohn-nak, a palesztinai nemzeti tanács tagjának nyilatkozatát, mely szerint Palesztina 50.000 német emigránst tud azonnal befogadni. — Londoni lapok közlik, hogy Új Zeland kormánya megvizsgálta az emigráns-kérdést és úgy határozott, hogy hajlandó egy bizonyos számú menekültet befogadni. — Az angol sajtó értesül arról is, hogy Spaak belga miniszterelnök engedélyezte 1.500 német menekült menedékközpontját és kijelentette, hogy továbbra is kedvezően fogja a menekültek ügyét elbírálni. A belga parlamentben közölték, hogy naponta 300 kérvény érkezik a hatóságokhoz zsidó menekültektől és valamennyit jóakarattal intézik el.

Jeruzsálem. — Az ITA jelenti, hogy a palesztinai kormány újabb 2000 certifikátot bocsátott ki palesztinai tanintézetekbe iratkozott zsidó diákok számára.

Megmozdult Erdély zsidósága a németországi menekültek érdekében

Lapunk legutóbbi számában felhívást adtunk ki a németországi menekültek érdekében. A felhívásnak nagy visszhangja támadt, jelentékeny pénz és természetbeni adományok gyűltek össze, amelyet eljuttattunk illetékes helyekre. Az anyagi hozzájáruláson kívül számos levélben is fordultak hozzánk, hogy folytassuk tovább az akciót, amelyet mi természetesen készséggel megteszünk. A legérdekesebb levelet Hirsch Jakab nagybányai hitközségi elnöktől kaptuk, aki régi közéleti férfiú, s ezért sorai különleges érdekfűdésre tarthat számot. Ime a levél:

A német területeken lejátszódó események oly pánikot idéztek elő az európai zsidóság körében, hogy teljesen elvesztette akció-képességét és letargikus fatalizmussal nézi a zsidó testvérek vergődését és azt a csekély segílyt sem nyújtja nekik, amire a szabad országokban lakó zsidók még képesek volnának.

Rámutatunk a Németországból, Ausztriából és Burgenlandból kihajszolt, otthonuktól és vagyonuktól megfosztott zsidókra, akik határról-határra bolyongva, szemünk előtt halnak éhen és semmit sem teszünk a szerencsétlenek szenvedéseinek enyhítésére, csak azért, mert nincs, aki ügyüket felkarolná és érdekükben valamelyes egyetemes segíly-akciót megszervezne és irányítana. Egy-két magánygyűjtés kivételével nem történt semmi, holott a hitközségek feladata volna, hogy a segílyezési akciót levezesse, amennyiben nekik módjukban áll összes tagjaikat ebbe bevonni és így minden zsidó tehetősége szerint ezen mentési műveletben részt vehetne.

Az iniciatíva a Központi Irodáktól kell kiinduljon, amelyek a hitközségek összeségét képeik és illetékesek arra, hogy a terhet egyöntetű eljárással a hitközségekre kiróják, bár meg vagyunk győződve arról, hogy a hitközségek minden szankció nélkül ezt szívesen vállalják, ha bizonyosságot szereznek arról, hogy az összegyűjtött pénzekkel előn rendelési helyükre jutnak.

Bucurestii felhívásra az Erdélyi Orth. Központi Iroda a múlt héten bójtöt rendelt el. Ez is fontos, amennyiben figyelmeztet bennünket, kiket a gondviselés megkímélt súlyosabb megpróbáltatásoktól, hogy magunkba szálljunk, de ezzel még nem tettünk elég kötelességünknek, hanem emberileg is el kell kövessünk mindent sorsüldözött testvéreink helyzetének feljaovítására, lépjen tehát érintkezésbe az összes romániai zsidó szervezetekkel és indítsanak közösen segílyakciót, amely feltétlen eredménnyel fog járni.

Sürgős intézkedést kérünk, amíg nem késő.

HIRSCH JAKAB

hitközségi elnök, Baia-Mare.

Alant közöljük felhívásunk nyomán szerkesztőségünkbe beérkezett adományok jegyzékét: A. N. (Nagyvárad) 500 lei, Wittenberger Henrik (Sudrigiu) 500 lei, Apfel Hani (Apasel) 200 lei, Schönzweig Gyula (Remete) 200 lei, Jakobovits Adalbert (Nagyvárad) 200 lei, Weisz Arnold (Szilágysomlyó) 200 lei, Adler Arthur (Brassó) 100 lei, Gazdag természetbeni adomány érkezett (egy egész bőrönd ruhanemű) Stern Klári és Józseftől (Fugyivásórhely), valamint G. B.-től (Nagyvárad).

— AMERIKAI KATHOLIKUSOK KÖVETELIK A MENEKÜLTEK BEENGEDÉSET. (Newyork.) Az amerikai katolikusok lapja vezércikkben követeli, hogy az Egyesült-Államok bevándorlási törvényét változtassák meg olyképen, hogy zsidó és keresztény menekültek nagyobb számban kapjanak beutazási engedélyt. — A washingtoni sajtókonferencián a belügyminiszter kijelentette, hogy a kormány megengedi majd a zsidók letelepedését Alaskában. Ezzel a kérdéssel a kormány jelenleg behatóan foglalkozik a miniszter kijelentése szerint.

BUN DE IMPRIMAT.

„GRAFICA”, ORADEA

A NÉMETEK VADJA

A németek azt mondják, hogy a zsidókat a kezükben találták a zsinagógákban. Valóban igaz, ott álltak az egyetlen zsidó „fegyver” a Tórával...

AZ ANGOL KORMÁNY KÖSZÖNETE MUSSOLININEK

Az angol kormány csak azért hálás Mussolininek, mert ő semmiféle követelést nem állított fel: Ezért érdemel köszönetet — Mussoliniért.

DIPLOMACIAI RITMUS.

Amint a legutóbbi távirati jelentésekből kitér, Amerika minden nap azzal a kéréssel fordul Angliához, hogy tanácskozza meg minden ten Franciaországgal, hogy havonként giumboz és Hollandiához forduljon, hogy legalább minden évben hívjanak össze egy konferenciát a menekült német zsidók gyors megsegélyezésére érdekében, akik gyors-segélyre várnak.

IDEGEN SZAVAK

Az átkos idegen szavakkal kapcsolatban lottuk ezt a kis történetet.

Önagysága bemegy az ékszerüzletbe és mondja:

— Geben Sie mir ein Ring mit e schön Stein. Es soll drinn sein e Antesemít mit e Rabiner.

— Was — csodálkozik az ékszerész — e Antesemít? Vielleicht e Ametist?

— Meinetwegen e Ametist mit sechs Rubinen?

— Vielleicht mit sechs Rubinen?

— Ja, ja, gnädige Frau — szolt erre a kedő — das wird aber sehr viel kosten.

— Das geht Sie nicht an — harsogja önagysága — mein Mann hat mir plén budoár gegeben.

MÉRT KELL A NÉMET GHETTÓ.

— A német zsidóság számára ghetót állított fel.

— Miért?

— Hogy ne láthassák, hogy az árja lakosság „cőreszra” van.

A HIANY FEDEZÉSE

A tanító a hitel fogalmát magyarázza a gyerekeknek. Felszólítja a kis maszatos Jankelt, hogy azt mondja neki:

— Jól figyelj ide, fiam. Tegyük fel, hogy csak 20.000 leied van és szeretnél átvenni üzletet, amely 100.000 leibe kerül. Mire van a szükséged?

Jankele rövid habozás után feleli:

— Egy jó partira.

SZÓTARTÓ

Egy ügyvéd már öt éve udvarol a Blau-lának s ezalatt folyton igéri, hogy elveszi. A lány egy napon megkérdezi tőle:

— Mondja, Jenő, mikor fog már maga em elvenni?

— Ebben az éoben még nem lehet.

— De hiszen tavaly is ezt mondta!

— Na és? Talán nem váltottam be a szavamat?

ZSIDÓ MÁR ANTISZEMITA SEM LEHET.

Mint ismeretes, Naumann, a hírhedt németországi nemzeti-socialista zsidót is letartóztatott utóbbi napokban.

Amiből kiténik, hogy Németországban már antiszemita sem lehetnek a zsidók.

KÖZGAZDASÁG

Két fiatalember diskurál a kávéházban. Mondja az egyik:

— Nem értem, kérlek, ezt az egész közgazdaságot.

— Mit nem értesz?

— Hát idefigyelj. A nagykereskedő a szövetgyártótól hitelbe veszi, a kiskereskedő a nagykereskedőtől a szövetet hitelbe veszi, a szabó a kiskereskedőtől a szövetet hitelbe veszi és én a szabótól amit a szabó csinál, hitelbe veszem és adós maradok vele.

— Na és?

— Na és mitől lesz a gyár napról-napra dagabb?